

889 59

ΚΡΗΤΙΚΑ 365

ΠΟΠΗΣ ΕΛ. ΜΕΣΣΑΡΙΤΑΚΗ-ΣΑΡΡΗ

ΜΙΑ ΜΑΤΩΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ⓢ

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ - ΚΡΗΤΗΣ

ΚΡΗΤΙΚΑ 365

ΠΟΠΗΣ ΕΛ. ΜΕΣΣΑΡΙΤΑΚΗ-ΣΑΡΡΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
— ΧΑΝΙΩΝ	
Αρ. βιβλ.	43790
Χρονολ. Είσοδ.	24-11-76
Εξέδοτος	Κουμ 02020
*Αριθ.	8852/1105

ΜΙΑ ΜΑΤΩΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

7963.

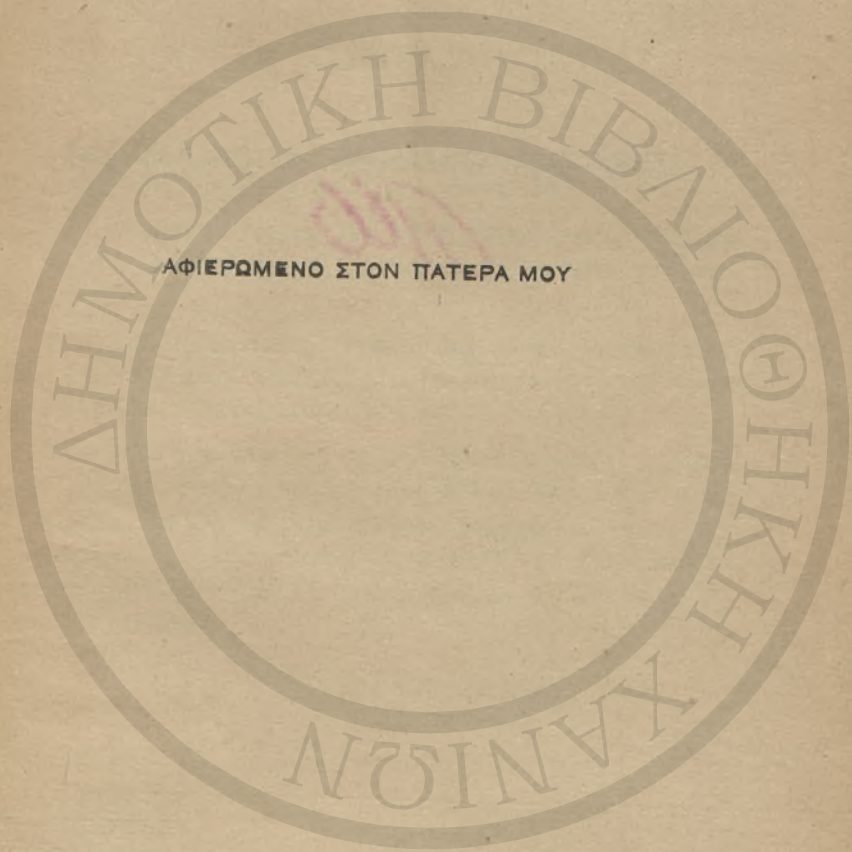

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ - ΚΡΗΤΗΣ

889.59

Ms

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο έχει την υπογραφή μου.

ΠΠ

ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
ΝΙΚ. ΑΛΙΚΙΩΤΗ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ - ΚΡΗΤΗΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Δέν ἐφιλοδόξησα φιλολογικὲς δάφνες, γράφοντας τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλίο, μήτε ἐπεδίωξα τίποτ' ἄλλο.

Ἡ ματωμένη ἱστορία μου αὐτή, εἶναι ἓνα ξέσπασμα τῆς ψυχῆς μου, μέσα ἀπ' τὸ καμίνι τοῦ πόνου καὶ τοῦ θαυμασμοῦ.

Τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἡ πλοκὴ δέν εἶναι φανταστική. Εἶναι ἓνα ἀληθινὸ κομμάτι τῆς ἡρωϊκῆς Κρητικῆς ζωῆς τῶν τεσσάρων περασμένων χρόνων.

Σὲ πολλὰ σημεῖα του παραβλέπω τὴν τέχνη, γιατί εἶμαι καταπιασμένη ἀπὸ συγκίνηση καὶ θαυμασμὸ πρὸς τὰ γενναῖα παιδιὰ τοῦ νησιοῦ μας, γι' αὐτὸ καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπιείκεια τῆς ἀυστηρῆς κριτικῆς. Τὸ ὅτι δίνω, τὸ δίνω ἀπ' τὴ καρδιά μου, γι' αὐτὸ καὶ δέν τὸ ποικίλλω μὲ δύσκολες σκέψεις.

ΠΟΠΗ ΕΛ. ΜΕΣΣΑΡΙΤΑΚΗ

τὸ γένος Σαρρῆ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Κρήτη, άθάνατη, δοξασμένη, ματωμένη Κρήτη! Στο δακρυποτισμένο άγιο χώμα σου, τρέχει φλογοπύρινο τό τίμο αίμα των παιδιών σου. Τρέχει από την ώρα που γεννήθηκες, από την ώρα που δέχτηκες τὰ γενναία κορμιά που θυσιάστηκαν για την λευτεριά σου. Τρέχει και θά τρέξη, σύμβολο ίερό της ώραιας λεβεντιάς, που χάνεται κάθε μέρα, τόσης παλληκαρίσιας ζωής που έχει ως τώρα σβυστεϊ... Καμμιά άλλη πατρίδα, καμμιά άλλη μητέρα, δέν έχει νοιώσει την σφάκα των χειλιών σου, μά και την περηφάνεια τοῦ μεγαλείου σου! Βασιλεύεις σ' ένα μικρό νησάκι άπλό μά πανέμορφο, ζηλευτό από την γαλανή θάλασσα που τ' άγκαλιάζει ως τὰ δοξασμένα βουνά που τό σκεπάζουν... Ναι, ως τὰ βουνά, που δέν τὰ πατοῦνε μόνο άγριοπούλια, μά σφαίρες και ὄνειρα των καταδιωγμένων παιδιών σου, ὦ Κρήτη, που κατέφυγαν εκεί ψηλά σι' άπάτητα λημέρια, για να τὰ κάμουν ὄρμητήριά των. Ναι ως σιὰ βουνά που δέν τὰ ὁμορφαίνουν μόνον τὰ λουλούδια αλλά και ἡ φλόγα της λευτεριάς! Γιατί... γιατί μιὰ μέρα μέσα σιῆ μαγιάτικη ὁμορφιά σου βάρβαροι ἤρθαν να σε σκλαβώσουν, να σε κάμουν δούλη από κερά, να σου κλέψουν την γαλήνη και την εὐτυχία! ἤρθαν να πάρουν πάλι τό στεφάνι της δόξης από τό περήφανο κεφάλι σου, τό άκριβοπληρωμένο από τό αίμα τό Κρητικό... Και σοῦ ζήτησαν με βία να σηκώσης ψηλά τὰ χέρια και να παραδοθῆς σαν δειλή σαν ταπεινή! Φαντάστηκαν πως μπορούσες να φοβηθῆς τις βόμβες, τὰ κανόνια και τις δμ-

πρέλλες πού κατέβαιναν από τόν ολοκάθαρο ούρανό σου! Φαντάστηκαν πώς μπορούσες ἐσύ νά προδώσης μέσα σέ μιὰ στιγμή τήν εὐλογημένη ἱστορία τῶν πεθαμένων σου παιδιῶν καί νά γελοιοποιήσης τ' Ἀρκάδι! "Απλωσες τὰ ματωμένα σου χέρια καί μέ ραϊσμένη ἀπό τὸ μητρικό πόνο φωνή κάλεσες τὰ παιδιὰ σου! Καί ξαφνικά μέ φρίκη, μ' ἀπόγνωση, μέ σπαραγμό, τῶδες νά σέρνονται ὡς στά πόδια σου καί νά τὰ καταφιλοῦν μέ δάκρυα..." Ἄλλα κρατοῦσαν στοῦ ἕνα χέρι τὸ μοναδικὸ πιά, τὸ μαχαίρι γιὰ νά σέ προστατέψουν, ἄλλα μέ κομμένα τὰ πόδια σου φωνάζανε: «Μάννα θά πολεμήσωμε, δὲν θά σέ δώσουμε σέ ξένα χέρια...» κι' ἄλλα μέ δυὸ ἄδειες σκοτεινὲς τρύπες ἀντὶ μάτια, ζητοῦσαν φῶς ἀπ' τήν ψυχὴ σου, φῶς δικαιοσύνης ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νά σέ βλέπουν ἐλεύθερη στοὺς αἰῶνες! — «Παιδιὰ μου! μούγκρισες τότε ὦ πονεμένη μητέρα! Πῶς γίνατε ἔτσι! Γιατί δὲν εἶστε ὅλα μαζί;» Καί κείνα σ' ἀπάντησαν. — «Στὴν Ἀλβανία, ἐκεῖ πολεμήσαμε γενναῖα, ξακουσμένα, ἀντρίκια! Τὰ περισσότερα ἀδέλφια μας δὲ γυρίσανε ἀκόμα ἀπὸ τὰ νοσοκομεῖα, κι' ἄλλα δὲν θά γυρίσουνε πιά ποτέ! "Ὅσοι εἴμαστε ὅμως, ὅπως εἴμαστε, καί μέ βέργες στοῦ χέρι ἀντὶ ὕπλα, θά παλαίψωμε γιὰ σένσ, Μάννα Κρήτη, καί γιὰ τὰ Κρητικόπουλα πού θάφτηκαν στοῦ χιόνι... στ' Ἀλβανικὰ βουνά.» Δέκα μέρες πολέμησες Κρήτη μ' ἕνα παλιοτούφεκο μέ τίς βόμβες! Θέρισες δίκαια χιλιάδες ἀλεξιπτωτιστῶν, γιατί ἔπρεπε γιὰ τήν τιμὴ καί γιὰ τὸ καθήκον σου. Μὰ στοῦ τέλος παραδόθηκες γιατί ἂν ἐξακολουθοῦσες νά πολεμᾶς χωρὶς μέσα, χωρὶς ὑλικό, θάχανες ὅλα σου τὰ παιδιὰ... Στὸ χῶμα σου θάφτηκαν χιλιάδες Ἄγγλοι. Ἔσμιξαν μέ τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν σου τὸ δικό τους αἷμα καί μόνο γι' αὐτὸ τὸ λόγο πρέπει νά τοὺς ἀγαπᾶς... Παραδόθηκες ὄχι νικημένη καί δειλὴ ἀλλὰ νικητριά καί ἀτρόμητη! Καί τότε ἄρχισε ὁ ἀγῶνας σου Κρήτη... τὸ περήφανο δράμα σου... ὁ κρυφός σου σπαραγμός... Τὰ βουνά σου γεμίσανε ἀντάρτες! Ἀντάρτες ἀφοῦ δὲν μπορούσαν νά μείνουν πολῖτες καί ζωντανοί! Ὁ Κρητικὸς δὲν γεννήθηκε γιὰ σκλάβος γιατί εἶναι ἕνας ἐλεύθε-

ρος αετός... "Όχι. δέν άνέχεται τή σκλαβιά. Φτάνει πού έχασε τούς πιό μεγάλους άδελφούς του, τό σπίτι του, τούς γονείς του, τ' άδελφία του, τά παιδιά του. Φτάνει πού πήρε φωτειά τό χωριό του... Θέλει τήν έλευθερία του κι' άς καεί ζωντανός στη φωτειά του έχθρου...

'Αρκάδι! 'Εσύ πού σφαλίζεις μεσ' τούς Ιερούς σου θόλους, γονατισμένη τήν φλογερή ψυχή του Κρητικού προστάτεψέ την, παρηγόρησέ την με τή θεϊκή δροσερή πνοή σου, τώρα πού ύποφέρει μαρτυρικά... Καί χτύπησε τίς καμπάνες σου γρήγορα, για να γιορτάσουμε όλα τά Κρητικόπουλα τή Λευτεριά!

Ο Γ Α Μ Ο Σ

— Μαρία!...

— Γιώργη!

'Ανοίγουν τά χείλη τους μ' ένα χαμόγελο εϋτυχίας. 'Ο νέος κυτάζει με περηφάνεια τήν κόρη πού στέκει στο πλευρό του κι' ύστερα παρατηρεί με συγκίνηση τούς φίλους του και τούς γονείς του. 'Ο Γέρος 'Ηγούμενος άπαγγέλλει τίς εύχές του γάμου των.. "Έξω στο προαύλιο τής 'Ιερής Μονής τ' 'Αρκαδιοϋ, κάτω άπ' τίς πορτοκαλλιές και μεσ' τίς τριανταφυλλιές, χορεύουν τά Κρητικόπουλα γύρω άπό τή λύρα του έξαιρετικού καλλιτέχνου Ν. Φακιδάρη. 'Η νεαρή νυφούλα κλείνει τά μάτια μπροστά στο θάυμα πού γίνεται σήμερα, μεθυσμένη άπ' τήν εϋτυχία πού τή βρήκε.

Πόσο μαρτυρική ζωή είχε ως τώρα περάσει! Χωρίς μάννα, χωρίς πατέρα, μ' ένα μοναδικό άδελφό στην 'Αθήνα, ζούσε μόνη ξενοδολεύοντας μερονυχτίς για τό ψωμί... Μά ήταν τίμια και δμορφη κι' όλοι λέγανε πώς θάχε τύχη. Κανείς όμως δέν μπορούσε να πιστέψη πώς ό Γιώργης, ό πιό λεβέντης, ό πιό πλούσιος γαμπρός του Μυλοποτάμου, θά παντρευότανε τήν πάμπτωχη Μαρία με τά μαύρα μαλλιά και τά φλογερά μάτια... Κανείς δέν μπορούσε να φαντασθί πώς θά σκλάβωνε τόν άφέντη μιá

δουλεύτρα 24 χρόνων, ένα καταφρονεμένο πουλί χωρίς φωλιά. Κι' όμως πόσα δειλινά δέν βρήκαν γονατισμένη τή μικρή κόρη, κάτω άπ' τήν εικόνα τής θαυματουργής Παναγίας, στήν ίδια αὐτή ἐκκλησία πού τώρα τή στεφανώνουν! Στή ψυχή της βαθεία σπαρταροῦσε ὁ ἔρωτας, ένας ἔρωτας πονεμένος μιάς ἐξάχρονης ζωῆς, γεμάτης καταφρόνεση καί ζήλεια άπ' τοὺς γονεῖς τοῦ ἀγαπημένου της κι' άπ' τὸ χωριό... Κι' όμως νά πού ὁ Γιώργης τήν ἀγαποῦσε ἀληθεινά! Νά πού φάνηκε ἄνδρας καί τήν πήρε! Νά πού ἡ σφάκα εἶχε γλυκάνει!...

—Νά ζήσετε! φωνάζουν οἱ προσκεκλημένοι.

Κι' ένας-ένας τρέχει νά τοὺς σφίξει τὸ χέρι. Ἡ εὐτυχισμένη νυφούλα χαμογελά... καί τραβᾷ ἐγκάρδια τή μύτη τῶν κοριτσιῶν, ἔτσι γιά γούρι... γιά νά παντρευτοῦνε κι' αὐτέ! Φιλιά καί δάκρυα... Εὐχές καί δώρα... Τὸ στήθος τής Μαρίας λαμποκοπᾷ άπ' τὰ χρυσοφικά πού της κρεμάσανε μὰ καί μέσα του σπαρταρᾷ ἡ καρδιά της.

—Καί μ' ἕνα γυιό! ψιθυρίζει ἡ πεθερά.

—Πού νᾶναι ὁ πιό λεβέντης τής Κρήτης! συμπληρώνει ὁ πεθερός.

Ὁ Γιώργης σφίγγει τὸ χέρι τής γυναίκας του ἐνθουσιασμένος.

—Πότε θά βρεθοῦμε πιά μόνοι: τής σιγολέει.

Ἐκεῖνη χσμηλώνει τὰ μάτια ἐνῶ ἡ καρδιά της χτυπᾷ ...δυνατά.

* * *

Ποῖος εἶναι άπό τήν Κρήτη καί δέν δακρύζει ἀκούγοντας τή λύρα καί τοὺς Κρητικούς σκοπούς. Ὡ σεις Κρητικόπουλα τής πολιτείας πόσες φορές δέν σᾶς ἦρθε ἡ ἐπιθυμία νά πετάξετε τὰ ρούχα τής μόδας καί τής ἀριστοκρατίας, καί νά φορέσετε σιβάνια, γκιλότες καί στριφτά μαντήλια στό μπριγιαντινισμένο σας κεφάλι, βλέποντας τοὺς λεβέντες χωρικούς μας, καί παρακολουθώντας τοὺς παλληκαριστοὺς χορούς των; Σᾶς ἦρθε ἡ ἐπιθυμία, μὰ σᾶς ἐμπόδισε ἡ πρόληψις καί ἡ συνήθεια.

Τὸ νεαρὸ ζευγάρι χορεύει τώρα στὴν πρώτη σειρά. Τὰ χρυσομάνικα μεχαίρια κουνιῶνται μὲ χάρι καθὼς εἶνε κρεμασμένα στὴ ζώνη τοῦ γαμπροῦ. Τὸ γλέντι πέρνει καὶ δίνει. Τ' Ἀρκάδι εὐλογεῖ. Καὶ ξαφνικὰ μιά λέξις πικρὴ, ξερὴ, καταπληκτικὴ ἀκούγεται.

—Πόλεμος! Ἡ Ἰταλία κήρυξε πόλεμο ἐναντία τῆς Ἑλλάδος! Μιά νεκρικὴ σιωπὴ ἀπλώνεται. Ἡ Μαρία ἀναστενάζει.

—Θεέ μου! θὰ ξαναμείνη μόνη; Θὰ τὸν χάση κιόλας; Ὁ Γιώργης τὴν χαΐδεύει τρυφερά... Μὰ σιγά-σιγά ἡ πρώτη ἐντύπωσις φεύγει... Ἡ λύρα ξανακούγεται πιὸ φλογερή. Καὶ τὰ παλληκάρια μὲ τὶς κοπελλιές τραγουδοῦν τραβώντας πρὸς τὸ χωριό. Πρὸς τοὺς Ἕρφους.

«Ἀπὸ φλόγες ἡ Κρήτη ζωσμένη,
τὰ βαρειά της τὰ σίδερα σπᾶ...»

Ἡ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ

Ἀγαπημένη μου Μαρία,

Βιαστικὰ σοῦ γράφω ἀπ' τὴν Ἀθήνα. Φτάσαμε ἐδῶ ὅλα τὰ παιδιὰ καὶ μᾶς ἔγινε μιά ἐξαιρετικὴ ὑποδοχὴ ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων. Ζητωκραυγὲς ξεχωριστὰ γιὰ τὴν Κρήτη! Οἱ γυναῖκες δακρυσμένες μᾶς μοιράζανε γλυκά, λουλούδια, τσιγάρα, καὶ μεῖς τραγουδοῦσαμε τοὺς σκοποὺς τοῦ νησιοῦ μας συγκινημένοι. Ἐγὼ μάλιστα εἶπα δυὸ μαντινάδες. Μιά γιὰ σένα καὶ μιά γιὰ τὴν Πατρίδα. Ἦ ἀκουσέ της:

Ἀγαπημένη μου μὴν κλοῖς πὼς φεύγω μακριὰ σου
πὼς πάω εἰς τὸν πόλεμο νὰ τῶχης καύχημά σου.

Κρήτη τὰ παλληκάρια σου ξεδιαλεχτὰ ἕνα—ἕνα
γιὰ τὸ χατήρι σου θὰ πιοῦν τῶν Ἰταλῶν τὸ αἷμα.

Δὲν θέλω Μαρία μου νὰ στενοχωρᾶσαι. Ὁ Θεὸς εἶνε μεγάλος καὶ δίκαιος. Ἡ Παναγία εἶνε ἐπίσης θαυματουργ-

γῆ. Θά κάμη τὸ θαῦμα γιὰ νὰ κατασπαράξη τὸ μικρὸ μυρμηγκι τὴν αἰμοβόρο τίγρη. Αὐτὴ τὴ στιγμή ἡ σφυρίχτρα ἀκούγεται. Θά φύγωμε! Βιάζομαι νὰ πάω στὸ μέτωπο. Θέλω νὰ μπῆξω τὸ μαχαίρι σ' ἐκείνους ποὺ μᾶς χωρίσανε, Μαρία, λίγες μέρες μετὰ τὸ γάμο μας.

...Γεῖά σου, πουλί μου! Φίλησε τὴ μάννα καὶ τὸ κύρη.

ΓΙΩΡΓΗΣ

Ἀγαπημένε μου,

Μόλις ἔλαβα τὸ γράμμα σου ἔτρεξα νὰ τὸ διαβάσω στὴν Ἐκκλησία. Ναί· εἶμαι περήφανη, Γιώργη μου, ὡς γυναῖκα πολεμιστοῦ. Ἀλλὰ ὡς γυναῖκα συζύγου, τόσο ἐξαιρετικοῦ, εἶμαι δυστυχισμένη.. γιατί τὸν ἔχασα κάτω ἀπὸ τὸ στεφάνι... Πῶς μπορῶ νὰ μὴν κλαίω; Ξανάμεινα μόνη μέσα σ' ἓνα μεγάλο ἀρχοντικὸ μὲ μιὰ ὑπρέτρια συντροφιά, ἐγὼ ἡ φτωχοῦλα! Φιλῶ καὶ τὰ δυὸ σου χέρια, Γιώργη μου, καὶ σ' εὐγνωμονῶ γιὰ τ' ὅτι ἔκαμες. Ἔσωσες μιὰ ψυχὴ, ἐσκέπασες ἓνα ἔρημο πουλί ποὺ δὲν εἶχε φτερά... Γι' αὐτὸ δὲν τρέμω γιὰ τὴ ζωὴ σου ὅπως τρέμουν οἱ ἄλλες χωριανές γιὰ τοὺς ἄνδρες των. Ἡ χειρονομία ποὺ ἔκαμες νὰ μὲ παντρευτῆς θά διώχνει μακριὰ σου τίς σφαῖρες καὶ θά μοῦ ξανάρθῃς γερός! Ἐδῶ, καλέ μου, ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ φύγετε, ἐμεῖς οἱ γυναῖκες ἀναλάβαμε καὶ τίς δικές σας δουλειές. Καὶ νὰ δῆς· τὰ καταφέρνομε μιὰ χαρά... καὶ κάθε βράδυ μόλις πέσει ὁ ἥλιος βρίσκομε ξεκούρασι στὰ ἐρημοκκλήσια... Οἱ γρηές κλαῖνε, μὰ ἐμεῖς οἱ νέες τίς παρηγοροῦμε. Κι' ὅταν τίς ξεχάσει λίγο ὁ πόνος, λένε μεταξύ τους: «Εἶναι λεβέντες τὰ παιδιὰ μας καὶ θά νικῆσουνε! Θά δοξάσουνε πιὸ πολὺ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ νησί μας.»

Σοῦ γράφω, ἀγαπημένε μου, κάτω ἀπ' τὴν ἀναμμένη καντύλα ποὺ φέγγει τ' ὄχρὸ πονεμένο πρόσωπο τῆς Θεοτόκου... Γράφω καὶ προσεύχομαι μαζί. Ἄντικρυ ἀπλώνεται τὸ κρεβάτι μας... Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ μίσηψες, χέρι δὲν ἄγγιξε ἀπάνω του... καὶ σὰν γυρίσης... θά τὸ βρῆς ἄθικτο... γιατί τώρα ἀγρυπνῶ στὸν καναπέ... Στὸ μαξι-

λάρι μου από κάτω... βρίσκεται ή φωτογραφία σου και τὸ γράμμα σου... "Αχ! Γράφε μου! Τὰ γράμματά σου εἶναι ή ζωή μου!

ΜΑΡΙΑ

Μικρό μου λουλοῦδι,

Εἶσαι μακρὰ κι' ὅμως ή μυρωδιά σου περνᾶ τις θάλασσες και τὰ βουνὰ και φτάνει κοντά μου... Τὸ γράμμα σου μοῦ τῶστειλε ὁ ἀδελφός σου στ' Ἀμίντεον στήν μικρὴ πόλη με τις μεγάλες οἰκοδομές. Μόλις μοῦ τῶδωσαν στὸ χέρι τῶκρυφα στὸ στήθος μου, γιστι ἀμέσως φύγαμε για τὴ Λακιά. Τὸ διάβασα μέσα σ' ἕνα χιονισμένο σπηλιάρι κι' ὁ Νοέμβρης μοῦ ἐφάνη Μάης.. Δὲν θέλω νὰ ταπεινώνῃσαι τόσο πολὺ, Μαρία, γιατί ποτὲ δὲν ὑπῆρξες φτωχή... Εἶχες πάντα μιὰ πλούσια καρδιά γεμάτη χρυσάφι! Εἶχες ἀπὸ τὴν ὥρα πού γεννήθηκες δυὸ μαῦρα φλογερὰ μάτια, πού μόνο νὰ τὰ σκέπτομαι φλόγες κατακαίνε τὸ κορμί μου. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ξημερώθηκα με κάμποσους συντρόφους στὸ σπηλιάρι...κ' ἔχοντάς στὸ χιτώνιό μου τὸ γράμμα σου.. εἶδα τὰ ὠραιότερα ὄνειρα τῆς ζωῆς μου... Εἶδα τὸν ἑαυτό μου νὰ γυρίζῃ νικητῆς ἀπὸ τὸν πόλεμο. Κρατοῦσα στὸ δεξι μου χέρι τὸ ὄπλο στεφανωμένο με δάφνες κι' ἐλῆές... Με τ' ἀριστερὸ χέρι σ' ἔσφιξα στήν ἀγκαλιά μου... κι' ἔπειτα ἔθεσα τὸ ἱερό μου φορτίο στήν... ναί σὲ μιὰ κούνια... πού χαμογελοῦσε ἕνα ροδοκόκκινο παιδάκι, ὁ γιός μου! Μαρία μου! ἄχ! Μαρία μου! Θέλω αὐτὰ τὰ ὄνειρα νὰ γίνουν πραγματικότητες.

Τὸ πρωτὶ ἕνας σύντροφός μου πού ἔτυχε νᾶμαστε συμφοιτητῆς στὸ Πανεπιστήμιο με ρωτοῦσε γιατί φώναζα στὸν ὕπνο μου τόσο ἐνθουσιασμένα. "Ὅταν τοῦ εἶπα τὸ γιατί μοῦ εἶπε και κείνος ὅτι κρατοῦσε στὰ χέρια του τὸν λαιμό δυὸ Ἰταλῶν και λαχταρᾶ νὰ φτάσωμε για νὰ τὸ δῆ και στ' ἀλήθεια..." Ὑστερα φύγαμε για τὴ Γαλιταία. Αὐτὸ τὸ χωριὸ εἶναι κρυμμένο σ' ἕνα σκοτεινὸ λαγκάδι. Τι ἀντίθεσις με τὴ Βασιλειάδα! Πραγματικὸς

Βασιλικός τόπος. Κατασκηνώσαμε μέσα στο μεγάλο σχολείο της, κι' άργά τὸ σούρουπο πήγα νὰ προσευχηθῶ στὴν ὑπέροχη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πέτρου... Μὲ τὴ φαντασία μου σ' ἀγκάλιασα καὶ Σένα, γονατισμένη στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ μας. "Ὅταν φύγαμε ἀπὸ κεῖ πήγαμε στὴν Κολοκουθοῦ. Ὅλο τὸ Σύνταγμα κοιμήθηκε κάτω ἀπ' τὰ Πεῦκα μὲ στρῶμα τὸ χιόνι... Πόσο θὰ χαιρόσουνα Μαρία ἂν ἀντίκρυζες ἕνα τέτοιο θέαμα κάτω ἀπὸ ἕνα ὠχρὸ φεγγάρι.. ἔτσι καθὼς εἶσαι ρωμαντική... "Ἄχ! πόσο θάθελα νὰ περνούσαμε μαζὺ αὐτὴ τὴ νύχτα... "Ἄχ! Θεέ μου πόσο βαρὺς εἶναι ὁ χωρισμός... ξεχωρίζει πάντα δυὸ ἀγαπημένα σώματα, πού πρέπει νὰ ζοῦν ἐνωμένα... Ἡ νύχτα ἐκείνη ἦταν πλασμένη γιὰ ἔρωτα... ὄχι γιὰ πόλεμο... Κι' ὁμως δὲν ἔβλεπες παρὰ χακὶ καὶ ὄπλα παντοῦ... Οἱ ἀγαπημένες μας γυναῖκες ἦταν μακριὰ μας. Μὰ ταυτόχρονα μιὰ ἄλλη σκέψις παρηγόρησε τὴν νοσταλγία ἐκείνης τῆς βραδυᾶς: Λίγο πιὸ μακριὰ τ' ἀδελφία μας γράφανε μὲ τὸ αἷμα τους καινούργιες σελίδες δόξης. Καὶ τότε Μαρία μὴ βρίσκοντας ὕπνο στὰ μάτια μου ἄρχισα νὰ χαϊδεύω τὸ μπιστόλι μου καὶ νὰ τοῦ μιλῶ:

—Θέλω νὰ κάμης τὸ καθήκον Σου καὶ τώρα ὅσο σκληρὸ κι' ἂν εἶναι πάντα... Θέλω νὰ ὑπερασπίσης τὴν πατρίδα μου, τὴ γυναῖκα μου, τὴ μάννα μου, τὸν πατέρα μου... Θὰ στερήσης τὴν ζωὴ ἐκείνου πού σκέφτηκε νὰ μοῦ στερήση τὴν Ἐλευθερία, γι' αὐτὸ δὲν θὰ ἐγκληματίσης ὅσες ζωὲς κι' ἂν σβύσης... Ἄσπροπρόσωπο θέλω νὰ βγάλῃς τὸν ἀφέντη μου τὸν παλῆ πολεμιστὴ...

Αὐτὰ ψιθύριζα ἄγρυπνος, Μαρία, στὸ μπιστόλι μου... καὶ δὲν στὸ κρύβω, τὰ μάτια μου ἦτανε δακρυσμένα... Τώρα πού ξημέρωσε πῆρα τὸ μπλόκ μου καὶ ἄρχισα νὰ σοῦ γράφω ὅλα τὰ παραπάνω πού θαρρεῖς; Σ' ἕνα κατάλευκο καλύβι. Ὑστερα ἀπὸ μιὰ μέρα θὰ πατήσωμε στὴν Ἀλβανικὴ γῆ... Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία κυματίζει κιόλας σὲ κάμποσα μέρη της κι' εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ νικήσωμε!

Σὲ φιλῶ
ΓΙΩΡΓΗΣ

Λατρευτέ μου,

Θάθελα πολύ τ' άέρι πού φυσά άπαλά και μυρώνεται άπό τούς βασιλικούς και τά χρυσάνθεμα τής αύλης μας, νά μπορούσε νάρθη κοντά σου... και νά σοϋ φέρη τά φιλιά και τά χάδια μου... Θάθελα άκόμα περισσότερο νά γινότανε τó θαύμα νά με σηκώση έτσι καθώς είμαι άλαφρά... και νά με φέρη στό λημέρι Σου! Κι' ώ Θεέ μου νάτανε νύχτα!... Θά σε σφιχταγκάλιαζα, και με τή φλόγα τής άγάπης μου θάλειωνα τó χιόνι, θάδειωχνα τó κρύο Σου... Θά σε φιλούσα... άχόρταγα... άτέλειωτα... με τόν πύρινο πόθο πού κλειοϋν για Σένα τά χείλη μου, τó κορμί μου... "Όχι δέ θάθελα... νά φτάσω μέρα στη φωλιά σου. Θά πέθαινα άπό άγωνία πριν σε δώ νικητή, έτσι καθώς θά σέβλεπα μέσα στη φωτιά του πολέμου. Μά άγαπημένη μου, αύτά όλα είναι μιá φαντασία. Ή πραγματικότητα είναι μιá και σκληρή: Είμαι μόνη! και θάμαι ώσπου νάρθης! Μόνη στα σκοτεινά δωμάτια και στα περιβόλια... Μόνη στα λαγκάδια και στις ιλαγιές.. Παρηγοριά βρίσκω στη δουλειά τή μέρα, και στό πλέξιμο τά νυχτέρια... "Όλες οί Κρητικοποϋλες πλέκουν τώρα μάλλινα για Σας... Πολλές μάλιστα εργάζονται νηστικές γιατί έδω άρχισε φοβερή έλλειψις τροφίμων κι' ή δυστυχία τής πείνας χτυπά κιόλας πολλές πόρτες. Μιá παληά συμμαθήτριά μου πέρασε άπό δώ με σκοπό νά κάνη έρανο σ' όλα τά χωριά του Μυλοποτάμου. Στις πολιτείες άρχίζουν νά τρώνε... ταγή! Έγώ έδωσα ότι έπρεπε για τήν ύγειά σου, άφέντη μου, κι' άκόμα χάρισα λάδι στις έκκλησίες. Σ' όλ' αύτά παρηγοροϋμαι, καλέ μου... Χθές μάλιστα, βάδισα τριάντα χιλιόμετρα για νά γονατίσω στην άπόκρυφη Παναγια ένός έρημοκκλησοϋ... Δέν είχα λάβει τó γράμμα σου κι' έτρεμα, Γιώργη μου... Με δάκρυα είπα στη Θεοτόκο: «Μοϋ τόν πήρε ή πατρίδα... πριν τόν χαρώ... Προστάτεπέ τον έσϋ για νά μην τόν χάσω... Γιώργη μου... διαβάζω τά μέρη πού περνάς και σε φέρνω πιο πολύ

κοντά μου. Καί βέβαια θά νικήσετε, ἀφοῦ ὑπάρχει δικαιοσύνη. Ὁ Θεός μαζί Σας.

MARIA

Θησαυρέ μου,

Τό γράμμα σου τόλοβα μόλις τώρα. Χτυπᾶ ἡ καρδιά μου καί σ' ἀναζητᾶ... πιά πολύ κι' ἀπό τή μάννα μου, πιά πολύ ἀπ' ὄλους, σέ λαχταρᾶ... σέ νοσταλγεῖ... σέ ποθεῖ... καθῶς σ' ἀνταμώνει ἄλλη σκιά στό κάθε βῆμά μου. Ἐπί τέλους μπήκαμε στήν Ἀλβανία, ἀλλά δέν ἐλάβαμε ἀκόμα μέρος σέ καμμιά μάχη κι' ἀνυπομονοῦμε. Τό πρῶτο χωριό πού συναντήσαμε ἦταν ἡ Ἱεροπηγή. Φιλόξενο κι' ἐλευθερωμένο. Πάντα πεζοπορία βέβαια φτάσαμε στήν ὁμορφὴ Κορυτσά! Κορυτσά λέγεται γιατί εἶναι σάν κορίτσι γλυκεία καί χαριτωμένη. Τάδέλφια μας τήν ἔκαμαν πάλι δική μας. Μὲ πόσο αἷμα μὲ πόσες θυσίες! Ἡ πόλις αὐτὴ εἶναι στή μέση ἑνὸς καταπράσινου κάμπου, μὲ μεγάλες οἰκοδομὲς, ὠραῖο ἀεροδρόμιο, στρατῶνες καί ἀσφαλτοστρωμένους δρόμους. Ἐχει ἐπίσης μιὰ μεγάλη τζαμένια ἀγορὰ ἀπὸ τὴν ὁποία σ' ἀγόρασα δυὸ μεταξωτὰ μαντήλια. "Ὅπου κι' ἂν στρέψαμε τὸ βλέμμα ἀνταμόναμε τὴν γαλανόλευκὴ νά μας δίνῃ ἐλπίδα, κουράγιο, ζωὴ. "Ὑστερα Φλόκι, Ράχοβα, Καφεζέζ... "Αχ! Μαρία, μου στό Καφεζέζ, σ' αὐτὸ τὸν κρῦο ὄρεινὸ τόπο περάσαμε τίς γιορτές. Πόσο βαρεῖά ἀναστέναξα τὴν κατάσπρη νύχτα τῶν Χριστουγέννων σάν ἦρθα πάλι μὲ τὸ νοῦ κοντά σου... Πλάϊ στ' ἀναμένο τζάκι σέ εἶδα νά κλαῖς μοναχῇ... Τὸ μελαγχολικὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ φώτιζε τὸ γλυκὸ σου πρόσωπο... καί τὰ μάτια σου... αὐτὰ τάγαστημένα μου διαμάντια, λαμποκοπούσανε στό σκοτάδι... Καί τὸ βράδυ τῆς πρωτοχρονιάς πόσα δέν ἀναπόλησα, Μαρία! Θυμᾶσαι;... Στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ μας μαζεμένοι ὅλοι γύρω ἀπ' τὴ λύρα γλεντούσαμε... Κι' ὅταν σάν ἄγγελος πρόβαλλες ἐσύ... γιὰ νὰ πιᾶσης πρῶτη στό χορὸ... Σοῦπα τραγουδιστά:

Ἡ λεβεντιά ναι μιὰ πληγὴ πού πάντα αἷμα τρέχει
Θέ μου καί πῶς τὴν νταγιαντᾶ ὁποιο κορμί τὴν ἔχει;

Καὶ σὺ... νομίζοντας πὼς ἔπαιζα μὲ τὸν πόνο σου
μ' ἀπήντησες ἀπαγγελτᾶ.

Γελᾶς καὶ παίζεις μ' ὄρφανὴ τάχα δὲν συλλογᾶσαι
Τὴν μαύρη ζήση πού περνᾶ γιὰ νὰ τήνε λυπᾶσαι;

Καὶ φέτος Μαρία, εἴμουν ὁ ἄντρας σου. *Ἐφερες
τόνομά μου... Κι' ὅμως δὲν θὰ μπορούσαμε μαζὶ αὐτὴ τὴ
φορὰ νὰ βρεθοῦμε στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ μας. *Ἐπιτέ-
λους περάσαμε τὴν Ἑρσέκα, Λεσκοβίσι, Ντολιάνι καὶ
φτάσαμε στὴν Πρεμετί. Πιὸ πέρα πλησίον τῆς γέφυρας
Πειράνη, χάσαμε ἓνα καλὸ παλληκάρι τὸν Γιατρό Μπρι-
λάκη ἀπ' τὸ Ἡράκλειο, ἐξ οἷτίας ἐνὸς μεγάλου βομβαρδι-
σμοῦ. *Ἀπερίγραπτη ἦταν ἡ λύπη μας. Πρὶν φθάσωμε στὰ
ἱστορικὰ στενὰ τῆς Κλεισοῦρας κάναμε τὴν προσευχὴ
μας, γιατί ἐκεῖ θὰ πολεμοῦσε πιά κι' ἡ Κρήτη. *Ὡς ἀ-
ξιωματικὸς μπήκα μπροστὰ στοὺς ἄνδρες μου πού μοιά-
ζαν λιοντάρια, κι' ὅλοι μαζὺ φέραμε ἓνα λαμπρὸ ἀποτέ-
λεσμα. Πατήσαμε σ' ἀναρίθμητα πτώματα, ἔτρεξε τᾶτι-
μο φασιστικὸ αἷμα ποταμός. Τὰ χέρια των σηκώνονταν
ψηλά ὡς σημεῖον παραδόσεως. Τὰ ὄπλα μας θερίζαν
ἀλύπητα, λυσσασμένα. *Ἀλλὰ Μαρία, χωρὶς κρέας γά-
μος δὲν γίνεται. Κι' ἀπὸ τὸ Ρέθυμνο κι' ἀπὸ τὰ Χανιά
πολλὰ ἀδελφία μας σκεπάστηκαν μὲ τὸ χιόνι καὶ θάφτη-
καν στὴν παγωνιά του. Καὶ κάποιος φίλος μου ἔπεσε
καὶ κείνος... Μοῦσφιξε τὸ χέρι καὶ μοῦπε ξεψυχώντας...

—Σὰν πᾶς στὴν Κρήτη... ἂν πᾶς ἐσὺ... φίλησέ μου τὸ
χῶμα της... καὶ πὲς της πὼς πεθαίνω εὐτυχισμένος γιατί
πεθαίνω γιὰ κείνην...

Ρουφήσαμε τὸ ἐχθρικό αἷμα μὰ πάλι δὲν χόρ-
τασε κανεὶς. Μαζὶ μὲ ἄλλα Ἑλληνόπουλα καταλάβα-
με τὴν Κλεισοῦρα. Λάβαμε μέρος καὶ σ' ἄλλες μάχες
πάντα μ' ἐπιτυχία. Τὸ φυλαχτὸ πού μοῦδωσες νὰ φορῶ...
μ' ἔσωσε... γλύτωσε τὸ στήθος μου ἀπ' τὶς μπᾶλες, οἱ
προσευχές σου μὲ πήγανε ὡς τὸ Μπουντανόρ, τὸ σπου-
δαιότερο ὕψωμα τοῦ τομέως, ἐκεῖ πού θὰ δώσωμε τὴν
μεγαλύτερη μάχη. Καὶ σήμερα, ἀγαπημένη μου, ἂ, ὅτι κι'

ἂν γράψω γιὰ σήμερα θᾶναι λίγο. Σκέψου πῶς μόνο Κρη-
τες πολεμοῦνε καὶ νικοῦν σ' αὐτὸ τὸ μέρος. Καὶ ἂν τελικὰ
καταληφθῆ τὸ Μπουντανόρ θὰ πρέπη νὰ ὀνομασθῆ «Κρη-
τικὴ νίκη.» Ἄλλὰ οἱ ἐπιτυχίες τῆς σημερινῆς μέρας μᾶς
ὁμολογοῦν ὅτι θὰ κυματίσῃ καὶ σ' αὐτὸν τὸν τόπον ἢ
Γαλανόλευκη, ὅπως ἤδη κυματίζει σὲ πολλοὺς μέχρι σή-
μερα... Μαρία μου, σὲ φιλῶ. Γράψε μου, ὅπως βλέπω σύν-
τομα θὰ σοῦ γράψω ἀπ' τῆ Ρώμης!

ΓΙΩΡΓΗΣ

Μαρία μου,

Μαζὶ μὲ τὸ παραπάνω γράμμα μου θὰ λάβῃς κι αὐτὸ
εἶναι μεσάνυχτα... μοῦ μένει λίγος καιρὸς... μὰ δὲν μπο-
ρῶ νὰ κοιμηθῶ.. Κάτι μὲ βασανίζει. Πονῶ γιατί μοῦ
λείπεις... Χαίρομαι γιατί ἡ Νίκη μᾶς χαμογελά.., βέβαιη.
Κι' ἡ χαρὰ κι' ἡ λύπη μὲ τυραννοῦν... Ἐξω ἀπ' τῆ σκη-
νῆ μου, βουνὸ, χιόνι, βοή, βόμβες, χαλασμός... Σὲ πέντε
λεπτὰ θάμαι στὴν πρώτη γραμμὴ πάλι... Μαρία ἄκουσε...
"Ἄν... εἶναι γραφτὸ μου νὰ πεθάνω, μὴ θυσιάσῃς ὅλη σου
τῆ ζωὴ γιὰ μένα... Παντρέψου... τὸ ξέρω πῶς μ' ἀγά-
πησες... ὅμως, ἀγάπη μου... ἡ ζωὴ μας εἶναι μικρὴ, προ-
σωρινὴ καὶ πρέπει νὰ τῆ ζῆ κανεὶς... "Ἄν μοῦ τύχη κακὸ
δὲν θέλω νὰ θαφτῆς ζωντανή... "Ενας ἄλλος θὰ σοῦ δώσῃ
τῆ λησμονιά... Μαρία μου κλαῖς;... Αὐτὴ τῆ στιγμή μὲ
ξέπλεκα μαλλιά, πανέμορφη νεράϊδα, σὲ βλέπω μπροστά
μου. Καληνύχτα... Κοιμήσου... Ἐγὼ ἀγρυπνῶ καὶ γιὰ σένα
καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα...

ΓΙΩΡΓΗΣ

Γυναικοῦλα μου,

Καὶ τρίτο γράμμα. Τὸ Μπουντανόρ κατελήφθη σχε-
δόν. Μιὰ μάχη θὰ δοθῆ ἀκόμα. Ἡ Παναγία μᾶς δίνει
φευγὰ... Εἶναι ἡ μεγάλῃ μας σύμμαχος ἢ καλύτερα τὸ
πολεμικὸ μας σύμβολο καὶ ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς μας! Πάει
πάντα μπροστά καὶ μεῖς τὴν ἀκολουθοῦμε. Καθὼς ἀντη-
χεῖ ἡ σάλπιγγα... ἀνατριχιάζει ἀπὸ συγκίνηση ἡ ψυχὴ μας,

μά τό κορμί μας ὀρμᾶ ἀτρόμητα μεσ' τή φωτιά κι' ἀψηφᾶ
ἄν θά καῖ... Μιά τέτοια ἱερή στιγμή... Χτυπᾶ σάν τρελλή
ἡ καρδιά μου κι' ἀπό πατριωτισμό κι' ἀπό ἔρωτα... Κι'
ὅμως δέν σκέπτομαι τόν θάνατο ὅσο κι' ἄν δέν φεύγεις
ποτέ ἀπ' τό νοῦ μου... Μαρία μου, τί κάνεις;... Μή λυπᾶ-
σαι... Γρήγορα θά ξανάρθω... Καί τότε δέν θά χωρίσωμε
πιᾶ ποτέ... Θά ζήσωμε μαζί μιᾶ ἡσυχῆ ἁρμονική ζωή...
Πλάϊ στήν ἐργασία καί στήν ἀγάπη μας... Κοντά στά
λουλούδια τ' ἀγροῦ θ' ἀλάσωμε τὰ φιλιὰ μας... Τά παιδιὰ
μας θά πάρουνε τή δροσιά καί τήν μυρωδιά τους... καί
μιᾶ νύχτα ...μιᾶ μοιραία νύχτα θά κλείσουμε ἐνωμένοι τὰ
μάτια γιά ν' ἀφίσωμε ἐνωμένες τίς ψυχές μας νά πάνε
στ' ἄγνωστο... Ναι Μαρία θά γίνῃ κι' αὐτό γιατί σ' ἀγα-
πῶ καί μ' ἀγαπᾶς...

...Ὁμάδι θ' ἀποθάνωμε μαζί θά βγῆ ἡ ψυχὴ μας
κι' ἀγκαλιωσμένο θά βρεθῆ στόν ἄδη τό κορμί μας...

ΓΙΩΡΓΗΣ

Η ΘΛΙΒΕΡΗ ΕΙΔΗΣΙΣ

Ἀγαπημένε μου σύντροφε,

Θεέ μου! Ἀλλοίμονο! πῶς ν' ἀρχίσω; Μὲ τί χέρι νά
σοῦ γράψω; Μὲ τί κουράγιο νά περιμένω; Ὑποφέρεις λοι-
πόν, ἀγάπη μου, καί δέ μοῦ τό μύνησες, πληγωθήκανε ἀετέ
μου τὰ χρυσᾶ σου φτερά ποιός ξέρει θανάσιμα;!.. Ἐπρεπε
λοιπόν νά τό μάθω ἀπό κάποιον ἄλλο τό πῶς βρίσκεσαι
στήν Ἀθήνα, στό κρεβάτι τοῦ πόνου μόνος... χωρίς τή
Μαρία σου, πού θᾶδινε καί τή ζωή της νά σέ σώσῃ... πού
θά σ' ἀκολουθήσῃ ὡς στό θάνατο... Μοῦ γράφεις νά παν-
τρευτῶ ...ὅταν ἐσὺ πεθάνῃς γιά τή πατρίδα... ὦ Γιώργη
μου, τόπε αὐτό Ρεθυμειώτης ἢ μήπως καλῶς νόμισε πῶς
δεύτερος ἄνδρας μου θᾶνε ὁ Χάρος;

Μά γράψε μου, Γιώργη μου· πονεῖς πολύ; Ἐχασες
τό δεξί σου χέρι;... Ὅχι δέν πρέπει ἄν εἶναι μόνο αὐτό νά

λυπᾶσαι. Ἡ Ἑλλάδα μας ἀξίζει θυσίες! Ἀξίζει νὰ χά-
γουνται τὰ παλληκάρια γιὰ τὴ λευτεριά της, ἀξίζει νὰ μοι-
ρολογηθῶνται οἱ μάννες καὶ οἱ γυναικες... Ἐγὼ τὴν εὐγνω-
μονῶ ἂν σοῦπηρε μόνου τὸ χέρι... ὅσο κι' ἂν πονῆς, ὅσο
κι' ἂν πονῶ... Ὡ λατρευτέ μου, ἄς ἤμouνα στὸ πλευρὸ
Σου! Ἄς σ' ἔβλεπα μὴ μόνου στιγμῆ... νὰ δῶ... κλαῖνε μὲ
πόνου τὰ μάτια Σου, τρέμουν μὲ πίκρα τὰ χεῖλη σου,
σηκῶνεται μὲ παράπονου τὸ μοναδικὸ Σου πιά χέρι;

— Ὡ παρηγοριά μου! θὰ σοῦ ψιθύριζα τότε στ'
αὐτί. Σ' ἀγαπῶ! Πονεῖς; Δέξου τὰ χάδια μου καὶ τὸν
πόνου μου... Κλαῖς; Τὰ φιλιὰ μου θὰ σκουπίσουν τὰ δά-
κρυά Σου... Διψᾶς; τῆς καρδιάς μου τὸ αἷμα θὰ σέ πο-
τίση... Νοσταλγεῖς τὸ χεράκι Σου; Ἐχεις, πουλί μου, τὸ
δικὸ μου...

Ὅμως καλέ μου.. ὄλες τίς λαχτάρεις μου τίς σκοτῶ-
νει ὁ χωρισμός. Κοντὰ Σου ἀγρυπνᾶ ἄλλη... ἡ ἀδελφή...
Αὐτὴ θὰ χαϊδεύη τὸ χέρι Σου... θὰ σέ βλέπη... θὰ σοῦ μι-
λεῖ... καὶ γῶ θὰ λειῶνω ἀπὸ ἀγωνία μακρυὰ Σου... Κι'
ὄμως τὴν εὐχαριστῶ καὶ τὴν εὐγνωμονῶ... τὴν ἱκετεῦω ν'
ἀγρυπνᾶ... κι' ἄς θαυμάζει τὴν ὁμορφιά Σου... Κι' ὅταν γιά-
νης, τότε .. τρελλαίνομαι νὰ τὸ σκέφτομαι αὐτὸ ἀπὸ εὐτυ-
χία... θὰ ξανασμίξωμει.. Καὶ τὰ περασμένα θὰ φαίνωνται
σάν ὄνειρο... Μὴν ὑποφέρης! Εἶμαι περήφανη γιὰ τὸν ἄν-
δρα μου... τὸν ἀνάπηρο πολεμιστὴ!...

Τι κι' ἂν τὸ χέρι Σου ἔμεινε στὰ τίμια μονοπάτια;
Τόση μεγάλη δύναμη ἔχουν τὰ δυὸ σου μάτια!

Μὲ χίλια φιλιὰ
MARIA

Μαρία μου...

Ναί... ἔνα μῆνα στὸ κρυβὰ. Ἀνέβαλα νὰ σοῦ γράψω...
Ἐχασα τὸ δεξί μου χέρι... ναί, γλυκειά μου... μὰ δὲν πει-
ράζει... Δὲν εἶμαι μόνος... Χιλιάδες εἶναι οἱ τυφλοὶ, οἱ χω-
λοὶ, οἱ σακάτηδες... μὰ κανεὶς δὲν παραπονεῖται. Καὶ τώρα,
Μαρία μου, ἀφοῦ τὸ θέλησε ἡ Πατρίδα... νὰ χάσω τὸ δεξί
μου χέρι, ὑπαγορεύω τῆς ἀδελφῆς καὶ θέλω πρῶτα νὰ

σου γράψη για τή μαρτυρική νοσταλγία μου...Μου λείπεις, γλυκειά μου, περισσότερο από άλλοτε τώρα...Θάθελα νά σέ νειώθω πλάι μου.. Ναί πουλάκι μου... ή άνοιξις ήρθε... Οί περιπλοκάδες στ' άντικρυνό παραθύρι άνθίζουνε... Τά λουλούδια μωσχοβολούν... κι' όμως έσύ άντί νά κελαίδης κλαῖς... Μά δέν πρέπει, γυναικοῦλα μου... Σκέψου πώς άν θάφτηκε στό χιόνι τό χέρι μου, τό Μπουντανόρ τό σπουδαιότερο ὕψωμα τοῦ τομέως μας έγινε δικό μας στίς εἰκοσι τοῦ Φλεβάρη. Ἐξακόσοι δέκα πέντε νεκροί καί τραυματίες κι' ὅλοι Κρητικόπουλα, θυσιάσθηκαν για τήν τιμή καί για τή νίκη στίς έννέα καί δέκα τέσσερεις τοῦ Μάρτη, ὅταν διηύθυνε ὁ ἴδιος ὁ Μουσολίνι ἐπί τέσσερης συνεχῶς μέρες φοβερές άντεπιθέσεις... μά πιό φοβεροί εἶμασταν ἔμεις...ἔμεινε πάλι δικό μας τό Μπουντανόρ—πού θάπρεπε νά βαφτιστῆ: «Κρητική Νίκη». Μαζί μέ τούς ἑξακόσους δέκα πέντε τραυματίστηκα καί γώ, Μαρία... νόμισα πώς θά ξεψυχοῦσα τότε... καθῶς ἔπεσα ματωμένος—καί τ' ὄνομά σου βγήκε ἀπό τά χεῖλη μου σάν κραυγή πληγωμένου ζώου...Καί μέσα στήν νάρκη μου σεῖδα.. ναι θά στό πῶ... ὅπως σέχα δῆ τήν νύχτα τοῦ γάμου μας... ξανάδα τήν κάτασπρη μο, φή σου, τά μαῦρα σου μαλλιά... καί μέθυσε τούς πόνους μου τό παρθενικό ντροπαλό χαμόγελό σου. Ξανάκουσα τή δειλῆ γλυκειά φωνοῦλα σου νά μου ψιθυρίζη πονῶ...πονῶ... Καί τώρα Μαρία μου πού βρίσκομαι κατάκοιτος... τά θυμάμαι ὅλ' αὐτά καί ἀναστενάζω .. Θυμάμαι... ἀκόμα τήν μεγαλοπρεπέστατη ὑποδοχή πού κάνανε σέ μᾶς τούς τραυματίες οἱ Ἄθηναῖοι. Ὁ Λαός ἔρρανε τό δρόμο μας μέ λουλούδια κι' ἔκλαιγε μαζί μας συγκινημένος... Ἡ μουσική, τά πατριωτικά τραγούδια σκορπούσανε ἀνατριχίλες στό κορμί μου.... Μιά κυρία τῆς ἀνωτάτης τάξεως, μέ πλησίασε καί μοῦπε:

—Στόν ὠραῖο ἀξίωματικό, στό γενναῖο Κρητικόπουλο ἀξίζει αὐτό τό στεφάνι!

Σάν τό πήρα, ἀναπόλησα τό δικό μας Μαρία καί τ' Ἀρκάδι! Κι' ἀκόμα για νά σέ δοκιμάσω ἔγραψα ἕνα ψέμμα! Πῶς εἶναι δυνατόν ἔστω καί νεκρός, ἕνας ἄλλος

νά πη τὸνομά Σου; Δυὸ ξένα χεῖλια νά φιλήσουν τὰ δικά Σου; Μιά καρδιά νά χτυπήσῃ πλάι στήν δική Σου; Πῶς μπορεῖ νά γίνῃ αὐτό...ἀφοῦ εἶσαι δική μου Μαρία, κατὰ δική μου, κι' ἂν πέθαινα ξαφνικά...ἐγὼ θάμουν ὁ ἄνδρας σου, κι' ὅς εἶμουν στὸν τάφο...Κι' ὅμως ἡ ὥρα περνᾷ .. καὶ κουράζω τὴν ἀδελφὴ Αἰκατερίνη ποῦ γράφει... 'Εγὼ ...ὅσο κι' ἂν ὑποφέρω ἀπὸ τὸν ματωμένο μου ὤμο...μιλῶ ...γιατί σέ λατρεύω, γιατί εἶσαι ἡ ζωὴ μου, τὸ δεξί μου πιά χέρι..

ΓΙΩΡΓΗΣ

Ἀγαπητέ μου γυιέ,

"Ἐμαθα πὼς βαρίστηκες καὶ ξεραθήκανε τὰ μέσα μου, γιατί κατέχω πὼς θά πονῆς... Δὲν πειράζει ὅμως, ἄλλο ζαράρι νά μὴ σοῦ λάξη. "Ὅλα τὰ ζωντανὰ σάζουνε ...Οἱ πληγές εἶναι γιὰ τσάντρες, παλληκάρι μου! Τὰ σημάδια εἶναι γιὰ τοὶ λεβέντες. "Ἐχασα καὶ 'γώ, ἀναστοράσαι, τὸ ἓνα μου ἀμάτι. Μὲ τᾶλλο ἔκανα τὴ δουλειά μου ἀπὸ κειὰ κι' ὕστερα... Ὁ Γέρος σου γυιέ μου, εἶναι πέρηφανος, γιὰ τὸν μονάκριβο ἀνθὸν του... γιατί ἀκούθησενε τὰ ζάλα ντου... Τρέχει δάκρυο τὰ μάτι ντου γιατί ἐβγήκε νε ἀσπροπρόσωπος ..Μάθε, Γιώργη, πὼς τ' Ἀρκάδι σοῦ στέλνει τσ' εὐλογίες του καὶ τὸ Μυλοπόταμο ἓνα στεφάνι!

Σὲ φιλῶ

Ὁ Πατέρας σου

Ἀγαπημένη μου Μαρία,

Αὔριο θά βγῶ ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο μ' ἓνα σωρὸ εὐχάριστες ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ διάστημα ποῦ ἔζησα κοντά του. Δὲν ἔμεινε Ἀθηναῖος ἢ Κρητικὸς ποῦ νά μὴν ἐπισκεφθῇ τὸν τραυματία. Δὲν ἔμεινε γυνσῖκα ποῦ νά μὴ μᾶς φέρῃ γλυκά, λουλούδια, τσιγάρα...Καὶ περνοῦσαν σὲ μιὰ ζωερὴ κίνηση οἱ μέρες, μὰ τὰ βράδυα ποῦ μ' ἔδερνε πιὸ πολὺ ὁ πόνος ἦταν ἀξημέρωτα...Πολλές φορές μέσ' τὸν πυρετό μου ἔνοιωθα ἀπαλά φτερουγίσματα στήν

κλίνη μου... κι' εἴσουν ἐσύ, ἀγγελοῦδι μου... "Ἀπλωνα τὸ χέρι νά σ' ἀγκαλιάσω μ' ἀγκάλιαζα τὸ μισοσκόταδο με τοὺς καύμους του...Καί τότε...ἀναστέναζα μὲ πικρία... φιλοῦσα τὴ φωτογραφία Σου... κι' ἔσφιγγα στὸ στήθος μου τὰ γράμματά Σου, μὲ τόση μεγάλη δύναμη, ὅσο μεγάλη δύναμη εἶχε ὁ πόνος μου. Ναι μακρυνή μου ἐλπίδα...μακρυνό μου ἀστέρι...καί μονολογοῦσα...

Παρηγοριά 'χει ὁ θάνατος, παρηγοριά 'χει ὁ χάρος
μὰ ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς παρηγοριά δὲν ἔχει...

Σήμερα βγήκα ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο... Μορῖα! ἄχ Μαρία! αὐτὴ τὴν στιγμή μιά φριχτὴ εἶδησις μεταδίδεται ἀπὸ στόμα σὲ στόμα... Μιά ἐπίσημη εἶδησις ποὺ μοιόζει μὲ θάνατο! Ἡ Γερμανία καὶ κεινὴ μᾶς ἐχτύπησε! Οἱ καινοῦργοι πανίσχυροι ἐχθροὶ βρίσκονται κιόλας κοντὰ μας! Τὰ ὄνειρά μας διαλύονται... Μπρὸς Ἴταλοί, πίσω Γερμανοὶ καὶ στὴ μέση τὰ παλλικάρια μας! Κι' ὅμως μέσα σ' αὐτὴ τὴν μαρτυρικὴ νύχτα τῆς κολάσεως ποῦ μᾶς σκέπασε, ἐνῶ χαιρόμαστε τὴν πιὸ φωτεινὴ μέρα, τρεμολόμπει τὸ ἄστρο τῆς Ἐλπίδας! Ἡ Παναγία εἶναι ἡ μεγάλη μας σύμμαχος, πιὸ μεγάλη κι' ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, πιὸ μεγάλη κι' ἀπὸ τὴ Ρωσσία, πιὸ μεγάλη κι' ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ.. Εἶναι ἡ πιὸ θερμὴ προστάτις τῆς ζηλευτῆς μας Πατρίδος... Καὶ θὰ τοὺς τσακίση καὶ τοὺς δεύτερουσ... δὲν μπορεῖ... θὰ θαυματοουργήσῃ πάλι!.. Μαρία, αὐτὲς τίς μέρες, Θεοῦ θέλοντος, θὰ γυρίσω στὴν Κρήτη... "Ἄχ πόσο διαφορετικὸ εἶχα φαντασθῆ τὸν ἐρχομὸ μου!

Καλὴ ἀντάμωσι
ΓΙΩΡΓΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Μεσάνυχτα... Μιά σεληνοφώτιστη σιγαλιά πού πότε-πότε διακόπτεται από κάποιο νυχτοπούλι, ή κάποιο πονεμένο λυγμό άγρυπνης ζωής άγκαλιάζει τό χωριό. Κατάκλειστα τά πορτοπαράθυρα τών κάτασπρων οπιτιών του, κρύβουν σάν ιερό φυλαχτό τους τήν χαρά και τόν πόνο τών ανθρώπων πού κλειοϋνε. Κι' άν κάποτε γελαστοϋν από μιá χαρούμενη φωνή, ή από ένα σκληρό μοιρολόϊ σφίγγουν πιότερο τό κλεισιμό τους. Μέσ' τά κλεισμένα πορτοπαράθυρα τής Μαρίας τ' άνοιχτά θλιμμένα μάτια της κυτάζουν στο είκονοστάσι τή Θεοτόκο. Κλαΐνε, ίκετεύουν λαμποκοποϋν... Και τό θαμπό μά γλυκό φως τοϋ καντηλιού χαΐδεϋει τά έπιπλα... τόν καναπέ, πού τόσους μήνες δέχεται τήν άγρυπνη γυναΐκα .. τό κρεβάτι, τό κατάλευκο νυφικό κρεβάτι πού έρήμωσε... τίς άνθοστήλες μέ τά λουλούδια π' άργομαραΐνονται... τή μεγάλη κορμιζομένη φωτογραφία εκείνου πού βρίσκεται μακρυά... τήν ντουλάπα πού κρύβη τά ροθχα του και τή μαύρη γαμπρΐκια φορεσιά... Χαΐδεϋει άκόμα τά ξέπλεκα μαλλιά τής Μαρίας... τά γυμνά μπράτσα της... τήν άσπρη μεταξωτή νυχτικιά της... τό γονατισμένο λυγερό κορμί της...

—«Παρθένα μου... —προσεϋχεται τρυφερά. Δέξου κι' αϋτή τή νύχτα τά λουλούδια μου, τήν άγάπη μου, τά δάκρυά μου... Ξέρεις πόσο τόν άγαπώ... και γι' αϋτούς π' άγαπιοϋνται θάνατος είναι ό χωρισμός... "Αχ! φέρεμού τον πιά ίίσω!...»

Τὸ κεφάλι της σκύβει ταπεινὰ ὡς τὸ πάτωμα βαρὺ ἀπ' τὴ σκέψη τῆς μαύρης ἀναμονῆς.

Κι' ἀγάλι ἀγάλι ἡ πόρτα ἀνοίγει... "Ένας λεβεντόκορμος ἀξιωματικὸς προχωρεῖ στὶς μύτες τῶν ποδιῶν του πρὸς τὸ εἰκονοστάσι. Τρέμει σὰν φυλλοκάλυμο ἀπ' τὴ συγκίνηση... Σκέφτεται μὲ περιφάνεια πόσο πιστὴ, πόσο δική του εἶναι ἡ ὁμορφὴ γυναῖκα ποῦχει πέσει στὸ πάτωμα χαμένη στὴ σκέψη τοῦ χωρισμοῦ...

Ἀπλώνει τὸ μοναδικὸ χέρι νὰ σηκώσῃ τὸ πανέμορφο κεφάλι μὰ δὲν μπορεῖ... Ξαφνικὰ μοιάζει μὲ παράλυτο... ἀνοίγει τὸ στόμα, μὰ βγαίνουν μόνο τρεῖς συλλαβὲς σβυμένες. Αὐτὸς ποῦ δὲν κλονίστηκε στὴν Ἑλβανία, κλονίζεται τώρα μπροστὰ στὴ γυναῖκα του. Προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ στὴν συγκίνηση ποῦ τὸν πνίγει καὶ ἐπιτέλους κατορθώνει νὰ ψιθυρίσῃ:

—Μα...ρία...α... μου ἦρθα... Μικρὴ μου... σήκω!

"Ένα φοβισμένο τίναγμα, μιὰ ἀναρθρὴ κραυγὴ... δυὸ μάτια ξαφνιασμένα, δακρυσμένα, γεμάτα ἔρωτα στὰ δικά του...καὶ τὸ μικρὸ περιστεράκι πέφτει ἀναισθητὸ στὴν ἀγκαλιά τοῦ πολυπόθητου ἀετοῦ...

Ὁ Γιώργης σφίγγει στὸ στήθος του γιὰ λίγες στιγμὲς τὸ παγωμένο κορμὶ καὶ προσπαθεῖ μὲ φιλιὰ καὶ δάκρυα νὰ τὸ ζεστάνῃ... Σιγὰ—σιγὰ ἡ λιποθυμία της τὸν φοβίζει. Τρέμοντας περισσότερο ἀπὸ πρὶν, πλησιάζει τὸ κρεβάτι τους... μεσ' τὰ μυρωμένα κατακάθαρα σκεπάσματα τὴν ξαπλώνει τρυφερά... Μὲ λίγο ἀρωματισμένο νερὸ βρέχει τὸ χλωμὸ πρόσωπο. Γονατίζει καὶ περνᾷ τὸ χέρι του κάτω ἀπὸ τοὺς γυμνοὺς ὤμους... "Υστερα ἀπὸ κάμποσα λεπτά τὰ κλειστὰ βλέφαρα τῆς Μαρίας μισανοίγουνε... "Ένα χονδρὸ δάκρυ βρέχει ἕνα ὀλόγλυκο χαμόγελο... Καὶ μυρμουρίζει ..

—Καλῶς ἦρθες... ἀγαπημένε μου .. Κλαίω, ἦταν τόσο ξαφνικὴ... τόσο ἀπότομη καὶ μεγάλη ἡ χαρὰ ποῦ μουῦφερες .

Ὁ Γιώργης τὴν φιλεῖ σὰν τρελλὸς καὶ μεσ' τὰ φιλιὰ του πότε—πότε ξεπετιέται καὶ μιὰ λέξις...

—Χτύπησα... μ' άνοιξε ή ύπηρέτρια... τής είπα νά μή σ' ένοχλήση... "Ηθελα μόνος μου νά σέ δώ... νά σου πώ πώς ήρθα... "Ηρθα μαζί μ' άλλους τραυματίες πεζός άπ' τό Ρέθυμνο... τούς είπα νά μή θορυβήσουν... Δέν ήθελα ούτε τούς γέρους μου νά ξυπνήσω... Στις δέκα ήρθε τό καΐκι... Τράβηξα πολλά στή θάλασσα μά τώρα βρίσκομαι κοντά σου... Είμαι εύτυχισμένος... άγάπη μου... Δές μου λείπει και τό δεξι μου χέρι και δε μπορώ νά σε σφιχταγκαλιάσω...

—"Ω! ούτε τό πρόσεξα, χρυσέ μου άνδρα... Σ' άγαπώ περισσότερο τώρα άπό πριν... Είμαι περήφανη γιατί τό θυσίασες στήν Πατρίδα και σέ μένα... Πολέμησες γιατήν τιμή και γιατήν ασφάλειά μου... "Ελα σήκωσέ με, λατρεμένη μου θέλω νά εύχαριστήσωμε κι' οι δυό τήν Παρθένα πού σέφερε...

Πολλή ώρα προσευχήθηκαν κάτω άπ' τήν εικόνα πού χαμογελοῦσε. Κι' ύστερα σηκώθηκαν. 'Ο Γιώργης κάτι ψιθυρίζει σι' αύτή τής Μαρίας πού χαδιάρικα δένει τά χέρια της γύρω άπ' τό λαιμό του. Κι' ή νύχτα μέσ' τό μυστήριό της έκρυψε κάποιο άλλο μυστήριο.

* * *

Μιά λαμπερή άνοιξιάτικη ήλιαχτίδα παίζει με τάταχτα μαλλιά τής Μαρίας, πού κοιμάται ακόμα σαν ξεγνοιαστο παιδάκι. 'Ο Γιώργης πού πρό πολλοῦ έχει ξυπνήση άκουμπᾶ στον άγκώνα και τήν κυτάζει με σεβασμό, με λατρεία, με θαυμασμό. Σκέπτεται πώς ή γυναίκα του μοιάζει με τίς λίγες πιά γυναίκες πού πρέπει ν' άγαπά κανείς. 'Εδόθη άπόλυτα σέ κείνον, έκτέλεσε άλλάνθαστα και ιερά τό συζυγικό καθήκον. Πόνεσε άλληθινά στον χωρισμό τους, ίκέτεψε με σπαραγμό τήν θεία δύναμη γιατό γυρισμό του. Στάθηκε σαν άνδρας στο νοικοκυριό του με τό χαμόγελο πάντα στο στόμα. Και μόνο στο είκονοστάσι εύλαβικά θρηνοῦσε κάθε βράδυ πάλι για Κείνον! "Άγρυπνη, ναι, άγρυπνη! Αυτά σκέπτεται και δακρύζει, και δένεται μ' άλυσοίδες στήν άγάπη της.

Μά νά! τὸ κορμί της σαλεύει...τὸ χεράκι της χαϊ-
δεύει τὸ πρόσωπό του, τὰ μάτια της μισανοιγμένα τὸν
κυττάζουν ἀχόρταγα. Κι' ἡ φωνή της γλυκειά κι' ἀπαλή
ἀκούγεται :

—'Επὶ τέλους, καλέ μου, ξυπνῶ στὴν ἀγκαλιά Σου...
Θεέ μου! Γλυκύτερο ὕπνο δὲν ξανάκανα...Γι' αὐτὸ ἀετέ
μου, βαροκοιμήθηκα. Συγχώρεσέ με...σήμερα δὲν ἔκανα
τὸ καθήκον μου. Ἐπρεπε νὰ ξυπνήσω τὴν αὐγή, νὰ τὰ
ἔτοιμάσω ὅλα γιὰ τὸν ἐρχομό Σου.

Τὰ χεῖλη τοῦ ὄμορφου νέου χαμογελοῦν εὐτυχισμέ-
να. Σιμώνουν διφασμένα τὰ δικά της, καὶ μουρμουρίζουν
πειρακτικά:

—'Ενα φιλή για τιμωρία, γυναικούλα μου. Εἶσαι τό-
σο ὠραία, τόσο ἀξιογάπητη..

Καὶ ἡ χαριτωμένη νέα προσφέρει τὰ χεῖλη της συμ-
πληρώνοντας:

—Χίλια φιλιά, ψυχὴ τῆς ψυχῆς μου!

Μὰ τὸ ἐρωτικὸ μεθύσι τους σταματᾷ ἀπὸ φωνές καὶ
γέλια. Ἡ πόρτα ἀνοίγει μ' ὄρμη καὶ μιὰ παρέα νεαρῶν
ἑξαδέλφων συνοδεύει δυὸ δακρυσμένους γέρους.

—'Ε! σὰς πιάσαμε στὰ πρᾶσα!...Μὲ τὸ συμπάθειο
μὰ δὲν βαστούσαμε μπλειό! φωνάζουν τὰ τρελλόπαιδα.

Καὶ οἱ δυὸ σεβάσμιοι γέροι τρέχουν στὴν ἀνοιχτὴ
ἀγκαλιά τοῦ παιδιοῦ των καὶ τὸ καταφιλοῦν μὲ δάκρυα.

—Παῖδί μου, μοναχοπαῖδι μου, ἀξώθηκα νὰ σέ ξα-
ναδῶ...μουγκρίζει ἡ μάνι α μ' ὄλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς
της. Καὶ πιάνοντας περίλυπη τὸ ἀδειανό του μανίκι
ἑξακολουθεῖ.

—Γιέ μου, μοναχογυέ μου, παλληκαρᾷ μου!... Ὅμορ-
φε, παρασημοφορεμένη μου λεβέντη!..

—Μητέρα! ψιθυρίζει κατασυγκινημένος ὁ νέος. Μὴν
κλαῖς...Πρέπει τώρα νὰ γελᾷς .

Κι' ὁ παλῆος πολεμιστῆς μὲ τὴν κάτασπρη γενειάδα
σκουπίζει τὸ δακρυσμένο του μάτι καὶ προσθέτει.

—Σήμερα αἰσθάνομαι πὼς ἔγινα ντελικανῆς... Ἐδει-
ξες ἀντρέια! μοῦ τὸ γράφανε οἱ γι' ἄλλοι χωριανοὶ μοῦ

τὸ λείπει τὸ κομμένο Σου χέρι... Γιά κείνο δὲν μὲ γνοιιάζει καὶ δὲ νὰ ποθάνω... Ἐνας λυγμὸς τὸν διακόπτει. "Ὀλοὶ γύρω σιγοκλαῖνε... Μὲ τὰ ροζιάρικα χέρια τοῦ ποῦ σιγοτρέμουν, τραβᾷ ἀπ' τὴν μέση τοῦ ἕνα ἀσημένιο μαχαίρι καὶ ἐξακολουθεῖ:

—Μέσα σὲ τοῦτον τὸν ὄντα ποῦ ἀγρυπνοῦσε νε ὄλην τὴ νύχτα μιὰ τίμια νοικοκερά, μιὰ πιστὴ σύζυγος, μπρῶστα στὰ εἰκονίσματα τῶν ἀγίων μας καὶ στὴν κλίνη σας ποῦ ἐσεβάστηκε νε ὄσον κιαμιὰν ἄλλη ἢ γυναικὰ σου, σοῦ δίδω γυιέ μου τὸ μαχαίρι μου, ἕνα δῶρο γιά τὸν τιμημένο σου ἐρχομό. Πόρε το! Σ' ἀξίζει!...

Ὁ Γιώργης τραβᾷ τὸ χέρι τοῦ ἀπ' τοὺς ὤμους τῆς Μαρίας ποῦ κλαίει, καὶ πέρνει τὸ μαχαίρι, ἀφοῦ πρῶτα φιλεῖ τὸ ἀκριβὸ χέρι ποῦ τοῦ τὸ προσφέρει. Καὶ λέει μὲ δυνατὴ θερμὴ φωνή:

—Εὐχαριστῶ, Πατέρα. Σοῦ δίνω τὸ λόγο μου πὼς θὰ ἐξακολουθῶ ὅσο ζῶ νάμαι ἄξιος τοῦ μαχαίριου σου, κι' ἀκόμα κι' ἂν πρόκειται νὰ θυσιάσω καὶ τὴ ζωὴ μου... καὶ τ' ἄλλο μου χέρι... Συμπάθησέ με ποῦ δὲν ἔτρεξα ἀμέσως κοντὸ σου, μά...

Ὁ Γέρος ρίχνει ἕνα κλεφτὸ βλέμμα στὴν νύφη τοῦ ποῦ ἔχει ρίξη στοὺς ὤμους τῆς μιὰ ὀλοκέντητη ρόμπα καὶ τὸν διακόπτει χαμογελώντας.

—Ἐ, δικηο ἔχεις, γυιέ μου. Καὶ γὼ θωρῶ το!..

Τότε ἕνας πρωτοξάδελφος 19 ἐτῶν πλησιάζει τὸ νεαρὸ σὺζυγο καὶ τοῦ λέει:

—Ὀλα τὰ ξαδελφάκια σου Γιώργη, σοῦ δωρίζουν κι' ἀπὸ ἕνα ἀρνί..

—Σὰς εὐχαριστῶ, ἀπαντᾷ ὁ νέος. Μὲ τὴ συμφωνία νὰ σφαγοῦν ὄλα σήμερα καὶ νὰ γλεντίση ὄλο τὸ χωριό. Εὐτυχῶς ἐδῶ δὲν εἶχαμε κανένα νεκρὸ...

Ἡ παρέα φεύγει κι' ὁ Γιώργης φιλεῖ ἐνθουσιασμένος τὴ Μαρία ποῦ τοῦ λέει:

—Θὰ σηκωθῶ ἄντρα μου. Ἐχω πολλὰ νὰ πράξω γιά τὴν ἀφεντειά σου! Ἐσὺ, ξεκουράσου ὅσο νὰ θέλης...

—Πήγαινε, πουλάκι μου...

Σάν ἔμεινε μόνος ἀναστέναξε... Σκέφτηκε μὲ πικρία τὸν καινούργιο ἔχθρὸ τῆς Ἑλλάδας, καὶ τὰ μάτια του γεμᾶτα ἰκεσία, ἐλπίδα καὶ πίστη καρφώθηκαν στὴν εικόνα τῆς Παρθένου...

* * *

Ἡ μεγάλη ἀνθοστόλιστη σάλα τοῦ εὐτυχομένου ζευγαριοῦ ἔχει γεμίση ἀπὸ κόσμο. Τὰ παλληκάρια λαμποκοποῦν μέσα στὶς καινούργιες γκιλότες τους, στὰ γυαλιστερὰ ὑποδήματά τους στὰ μαῦρα κρουσάτα μαντήλια τους—Οἱ πρεσβύτεροι ντυμένοι στὰ χιαλβάρια τους ἔνσαρκώνουν τὴν παλῆ ἀθάνατη Κρητικὴ Ἱστορία. Κι' οἱ κοπέλες ροδοκόκκινες γεμᾶτες ὑγεία μοιάζουν μ' ἀνοιξιὰτικα λολοῦδια. Κι' ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς περιμένει... Περιμένει μὲ ἀβάσταχτη λαχτάρα τὸν ἐρχομὸ τῶν τραυματιῶν. Μὰ καὶ ἡ νεαρὴ σπιτονοικοκυρὰ ἀργεῖ. Τί νὰ φορεῖ ἀπόψε; συνομιλοῦν οἱ γυναῖκες. Ἡ αἰώνεια φιλαρέσκεια ποῦ φωλιάζει καὶ στὴ πιὸ ἀπλή ἄδολη καρδιά. Ἡ ὑπρέτρια τῆς Μαρίας μὲ ἄλλες συγγένισες κερνοῦν ρακὴ, καρύδια, μυζιθρόπητες καὶ ἄλλους μεζέδες. Ὁ λυράρης εἶναι περικυκλωμένος ἀπ' τὴ νεολαία καὶ φαίνεται ν' ἀνυπομονῇ.

Καὶ νά! Ἐνα ἄπειρο συγκινητικὸ θέαμα παρουσιάζεται. Μιά δεκαπενταριά λεβέντες, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἀξιωματικὸ Γιώργη καὶ τὴ γυναίκα του, τείνουν τὸ χέρι στοὺς ἐπισκέπτες ποῦ ζητωκραυγάζουν. Ὅλοι εἶναι τραυματίες. Ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι κι' ἓνας θρύλλος τῶν Ἀλβανικῶν βουνῶν. Καὶ ἡ Μαρία φορεῖ τὸ νυφικὸ τῆς. . τὸ κατὰλευκο σημάδι τῆς παρθενιαῖς καὶ τῆς εὐτυχίας τῆς. Κι' ἀντὶ γιὰ πέπλο ἓνα ματωμένο τριαντάφυλλο στολίζει τὰ μετοξένια τῆς μαλλιά—Τὰ μάτια τῆς, ἀνάβουν φωτιές... καὶ χαρίζουν γλυκᾶ βλέμματα γεμᾶτα καλωσύνη σ' ὅλους τοὺς χωριανούς. Ἡ λύρα συνοδεύεται μὲ μαντινάδες.

—Χίλια καλῶς ὄρσατε χίλια καὶ δυὸ χιλιάδες
ὁ κάμπος μὲ τὰ λούλουθα καὶ μὲ τί πρασινάδες!

Καὶ μ' ἄλλες εὐχές:

—Νά ζήσουν οί πληγωμένοι μας! Νά ζήση ό Γιώργης τό καμάρι τοῦ χωριοῦ μας.

Κι' ό δήμαρχος τοῦ τόπου συμπληρώνει:

—Νά ζήση καί ή πιό ὀμορφη γυναίκα τοῦ τόπου μας, ή πιό λεβέντισσα τοῦ Μυλοποτάμου, ή κερά Γιώργαινα!

—Νά ζήση! ἀπαντοῦν ὅλοι.

Κι' ὅμως οί περισσότερες γυναίκες φθονοῦνε τήν εὐτυχία της καί τήν ὀμορφιά της.

—'Ακοῦς μιά δουλεύτρα ἑτσά τύχη; μурμουρίζει κάποια.

—Μά γιατί; ἀπαντᾷ μιά ἄλλη. Καί τί τᾶ θές τᾶ σπίτια τοῦ Δημήτρη πού εὐλοήθηκε νε ἐκείνη νά τήν ὀμορφονιά πού τοῦ ἰᾶδωσε νε ἀπό τή χώρα, πού δέ θωρεῖς παρά μπογιά στήν μούρη τῆς καί κάσες στή σκούφια τοῦ σογιοῦ τῆς. "Ἦντα τᾶ ὄσα τοῦδωκενε ἀγκαλιάζεται 'δά ό καψούρης; 'Ἡ Μαρία ὅμως εἶναι πρᾶμμα ὀ ψευθειές... Δέν κατέχεις καί τήν μαντινιάδα;

Δέν τηνε θέλω πλούσια, καλιά φτωχή καί κάλλη γιατί τ' ἀμπελοσόχωρα δέν μπαίνουν στήν ἀγκάλη.

Τᾶ κουτσομπολιά μεταξὺ γυναικῶν δίνουν καί πέρνουν. Μ' αὐτό τό ψεγάδι τῶχουνε μόνο οί ἀγράμματες στό Ρεθεμνιώτικα. Ἐνῶ ἐδῶ δυστυχῶς στό Κάστρο μας συμβαίνει τό ἀνίθετο. Οί περισσότερες γραμματισμένες ἀσχολοῦνται ὄχι μέ τῆς μόρφωσης τ' ἀνώτερα ἰδανικά, ἀλλά ή μὲν ἀριστοκράτισσα πῶς νά κουτσομπολέψη τῆ γυμνή ἀπλότεια τῆς φτωχῆς, ή δέ ἄσχημη καί ἀδικημένη ἀπό τῆ φύση, πῶς νά συκοφαντήσῃ μιάν ὀμορφη γυναίκα μιά τίμια, ἀγνή καρδιά.

* * *

Τᾶ τραπέζια τοῦ εὐτυχισμένου ζευγαριοῦ καταφορτωμένα γιγαντώνουν τό κέφι. Τό γλυκό κρασί ἀνάβει τοὺς πόθους τῶν παλληκαριῶν πού λαχταροῦνε μεθυσμένα τήν γυναίκα ἢ τήν ἀρραβωνιαστικιά, κι' ἀκό-

μα και τὸν ἔρωτα, τὸν ἀμοιβαῖο ἔρωτα ποὺ κρυφὰ ἔχουν πλέξει μὲ καμμιά κόρη. Γιατί στοὺς τόπους αὐτοὺς ἕνας νέος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γελάσῃ, νὰ παίξῃ καὶ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του ὅπως λέμε, μὲ μιὰ ἠθικὴ κοπελιά χωρὶς νὰ τὴν πανδρευτῇ. Κι' ἂν δὲν βγῆ στὸν λόγο του, κι' ἀπιστήσῃ στὸν ἔρωτά του, τὸ μαχαίρι τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ πατέρα ἢ τοῦ ξαδέλφου θὰ χύσῃ τὸ αἷμα του. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὶς γυναῖκες. Γι' αὐτὸ μαζὺ μὲ τὴν λεβεντιά βασιλεύει καὶ ἡ τιμὴ ἀκόμα σ' αὐτοὺς τοὺς τόπους.

—Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ τὰ βγάλωμε πέρα καὶ μὲ τσαλλοὺς σκύλους ποὺ μᾶς πατάξανε εὐχεταὶ ὁ πατέρας τοῦ Γιώργη σηκώνοντας τὸ ποτήρι.

Κι' ὁ ὄμορφος γυιὸς του πίνει στὴν ὑγειά της αἰωνίας Ἑλλάδας, τῆς ἀθάνατης Κρητικῆς λεβεντιάς, πίνει ἀκόμα καὶ στὴ ζωὴ τῆς Μαρίας του...

—Πόσο ἀγαπιοῦνται... πόσο τὴ λατρεύει... Νάτους! θὰ χορέψουν μαζὶ σκέφτεται ὁ γιατρός τοῦ χωριοῦ, κάποιον γεροντοπαλλῆκαρο.

Μέσα στὶς ζητωκραυγὲς καὶ στὰ χειροκροτήματα ἀγκαλιασμένοι οἱ βασιληᾶδες τῆς βραδυᾶς πιάνουν πρῶτοι στὸν πεντοζάλη. Κι' ὁ λυράρης τραγουδεῖ.

Εἰς τὴν ὀμπρὸς μεριὰ κρατεῖ τῆς Χιῶς τὸ κυπαρίσσι
καὶ σέρνει κι' ἀξωπίσω ντου μιὰ κρυσταλένια βρῦση.

—Ἄκουσε, βρυσούλα μου, ψιθυρίζει ὁ Γιώργης στὴν ἀγαπημένη του. Θὰ τραγουδήσω τώρα γιὰ Σένα.

Κι' ἡ μελωδικὴ τρυφερὴ του φωνὴ ἀκούγεται νὰ λέη:

Δὲν τήνε θέλω τὴ ζωὴ σὰ βρῖσκομαι μακριὰ Σου
θέλω νὰ σβύσω μιὰ βραδυὰ μέσα στὴν ἀγκαλιά Σου.

Τότε μιὰ φωνὴ γεμάτη γλύκα, μελωδία, πάθος, ξιαφνιάζει ὄλους καὶ πρῶτο-πρῶτο τὸ Γιώργη, ποὺ πίστεψε στὰ λόγια τῆς Μαρίας, ποὺ τοῦλεγε πάντα, πὼς δὲν ξέρει νὰ τραγουδῇ. Μιὰ οὐράνια φωνὴ ποὺ τοῦ ἀπαντᾷ:

Δέν σ' αγαπῶ πῶς μέβγαλες ἀπ' τῆ φτωχῆ ὀρφάνεια
δέν σ' αγαπῶ πῶς μοῦδωσες τοῦ γάμου τὰ στεφάνια.

Μόν' σ' αγαπῶ γιὰ τὴ καρδιά πού ἔχεις τὴ μεγάλη
καί γιὰ τὴν ὁμορφάδα σου πού δέν τῆς μοιάζει ἄλλη.

Τότε ἀκράτητος πιά ὁ Γιώργης σταματᾷ τὸν χορὸ
καί τὴν φιλεῖ μπροστὰ στὸν κόσμον πού τοὺς εὐχεται
νὰ ζήσουν.

—Θεέ μου, τῆς ψιθυρίζει γιατί μοῦ ἔκρυβες τέτοιο ἀνε-
κτίμητο θησαυρὸ, μικρὸ μου ἀηδονάκι; Ἄπό δῶ καί πέ-
ρα θά μοῦ τραγουδᾷς ὅλη τὴ μέρα καί τὰ βράδυα θά
μὲ νανουρίζεις... Ἄλλά πές μου, πές μου, Μαρία μου
γιατί φόρεσες ἀπόψε στά μαλλιά κόκκινο θαρρεῖς μα-
τωμένο τριαντάφυλλο; Ἐλα νὰ καθίσωμε στὸν κήπον
καί νὰ μοῦ πῆς...

—Μόνον γιὰ λίγα λεπτὰ θάρρω, Γιώργη μου...

Ἡ νύχτα ἔμοιαζε παραμυθένεια. Τ' ἀστέρια λάμπανε
στὸν οὐρανὸ ζηλιάρικα καί πεισιμωμένα γιατί τὰ ξεπερ-
νοῦσαν στὸ φῶς τὰ μάτια τῶν ἐρωτευμένων συζύγων.

—Κάθησε ἐδῶ Μαρία καί πές μου...

—Γιὰ δυὸ λόγους φόρεσα ἀπόψε τὸ κόκκινο τριαν-
τάφυλλο. Ἄν τὸ κυττάξης θαρρεῖς πῶς στάζει αἷμα.
Συμβολίζει τὸ αἷμα πού χύθηκε ἀπὸ πάνω Σου... τὴν τι-
μημένη σου πληγή, πού εἶναι καί δική μου πληγὴ καί δική
μου τιμὴ. Συμβολίζει ἀκόμα τὸν φλογερὸ πόθον καί τὸν
καρδιακὸ ἔρωτα πού μᾶς ἐνώνει καί πού θά μᾶς ἐνώ-
νει σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ, χρυσέ μου ἄνδρα!

Ὁ Γιώργης σφίγγει τὴ δακτυλιδένια μέση καί μὲ
φωνὴ πού πάλεται ἀπὸ βαθύτατη συγκίνηση καί ἀπέραν-
το αἶσθημα ψιθυρίζει:

—Μαρία... γλυκειά μου... Δέν θέλω ποτὲ νὰ σὲ χά-
σω... Σ' αγαπῶ πῶς πολὺ κι' ἀπὸ τὸ ἀριστερό μου χέρι...
Ἡ ἀγάπη μου δέν μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ μὲ λόγια οὔτε
μποροῦν νὰ τὴν ἀποδείξουν τὰ μεγαλύτερα ἔργα... Ἄλ-
λά γιατί κλαῖς, μοναδικέ μου θησαυρέ; Γιατί σπασταρᾶ
τ' ὠραῖο Σου κορμί στὴν ἀγκαλιά μου; Σώπα, Μαρία

μου, σώπα! Σέ ποθώ!..." Αφησέ με νά ρουφήξω τὰ δάκρυά Σου μαζί μὲ τὸ μέλι τῶν χειλιῶν Σου..." Αφησέ με νά χαϊδέψω τὴν δακρύβρεκτη πληγὴ ποῦχει ἀνοίξει στὸ στήθος σου ἢ εὐτυχία καὶ ὁ ἔρωσ.. Νά τὴν χαϊδέψω...νά τὴν φιλήσω...νά τὴν κάνω πιὸ μεγάλη...νά τῆς πῶ πῶς θά μείνη ἀγιάτρευτη...

Ἡ Μαρία συμπληρώνει μ' ἓνα λυγμὸ μεθυσμένης εὐτυχίας.

— Ἀγιάτρευτη καὶ στὸν τάφο ἀκόμα..

Κι' ἀνάλαφρη σὰν πεταλούδα ξεφεύγει μ' ἓνα χαριτωμένο κόλπο ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά του, γιὰ νά ἐπιστρέψῃ στοὺς καλεσμένους τῆς. Κι' ἐνῶ ἀπομακρύνεται ὁ μυρωμένος ἀέρας φέρνει στ' αὐτιά τῆς τὰ λόγια τοῦ ἀγαπημένου τῆς...

— Φεύγεις, ἀηδόνι μου; Σὰν φύγουν ὅλοι πάλι θά σπαρταρίσης στὴν ἀγκαλιά μου.

Τὸ κορμί τῆς ἀνατριχιάζει, τὰ μάγουλά τῆς καίνε, τὰ μάτια τῆς ἀνοιγοκλείνουν στὸ φῶς...καὶ μονολογεῖ πιάνοντας τὸ κεφάλι.

— Πῶς θά πάω στοὺς ξένους μου; Εἶμαι μεθυσμένη...

* * *

Καὶ κυλοῦσαν, κυλοῦσαν οἱ μέρες μὲ τόση εὐτυχία ποὺ δὲν καταλάβαιναν τὸ χρόνο ποὺ περνοῦσε. Ὁ πραγματικὸς ἔρωτας σκορποῦσε ὅλα του τ' αγαθὰ στὴν ἐρωτικὴ συζυγικὴ φωλιά, ποὺ μέσα στὶς ἀνθισμένες γωνιές τῆς κελαΐδοῦσε μεθυσμένο ἔν' ἀηδόνι κι' ἔλεγε:

Ἄπ' τὴ δική σου ζωὴ καὶ φέγγω ἀπὸ τὸ φῶς σου
τάφος σου θά'νε ὁ τάφος μου, καὶ βιός μου ὅλο τὸ βιός σου.

Χαμογελώντας τᾶκουγε κι' αὐτὸ τὸ δεῖλι ὁ Γιώργης τὸ πουλάκι του τὰ τραγουδῶ... "Ἐκοβε λουλούδια μὲ τὰ φτερά του... καὶ καθῶς τὸν εἶδε νά φθάνη πέταξε στὴν ἀγκαλιά του... κι' ἔχωσε τὸ κεφαλάκι του στὸ στήθος του.

— Καλῶς το! Καλῶς τὴν ἀνοιξη, τὸν Μάη μὲ τὰ λου-

λούδια... με τὰ τραγούδια τὰ ἔρωτικά... Ἄπόψε, Μαρία, σοῦ φέρνω μιὰ ἔκπληξη... Τί θά μοῦ δώσης νά στήν φα- νερώσω;

—“Ὅλα μου τάνθη, ἀγαπημένε μου! Δὲν φθάνουν; ἀ- παντᾶ μ' ἓνα ὀλόδροσο γέλιο.

—“Ὅχι, δὲν φθάνουν! Θά μοῦ δώσης... ὄλη τὴν ὁμο- ρφη Μαρία.

—Μὰ μὴ μέ πειράζεις νά χαρῆς, Γιώργη μου! θέλεις πρῶτα νά με σκάσης κι' ὕστερα τὰ μοῦ πῆς;

—“Ἐ καλά· ἄκουσε! Μεθαύριο... ἢ αὔριο κιάλας θά φύγω μὲ κάμποσους χωριανούς γιὰ τὸ Ἑράκλειο. Καί... ξέρεις γιατί θά πάω; Γιὰ νά ἀγοράσω τὰ ὠραιότερα φο- ρέματα καί νά σέ κάνω σωστή βασίλισσα! Μὰ γιατί χλώ- μιασες, ἀγάπη μου;

—“Ὅχι... Δὲν θέλω νά χωρίσωμε πάλι... μουρμουρίζει ἡ Μαρία. Κοντὰ σου εἶμαι βασίλισσα γελαστή... Ἄν φύ- γης, θά κλαίω... Ὅχι, δὲν θέλω στολίδια. ἔσθ' ἴσαι τὸ στολίδι μου τὸ μοναδικὸ ποῦ λατρεύω... Θέλω τὴν συν- τροφιά σου Τίποτ' ἄλλο δὲν μέ τραβᾶ... ἄν... καί πάλι μ' ἀφίσης μόνη... δὲν μ' ἀγαπᾶς πολὺ... Μεῖνε, καλὲ μου, μεῖνε κοντὰ μου, στὴ ζεστή μας γωνιά...

—Μὰ ἐπειδὴ σέ λατρεύω θέλω νά πάω... ἐπιμένει ὁ νέος. Μόνο γι' αὐτὸ... θά σοῦ φέρω τόσα ὁμορφα δῶρα... γιὰ νά σ' εὐχαριστήσω γιὰ ὅτι ἔκαμες στὸ χωρισμὸ μας. Ναι... ἄφησέ με, Μαρία... σὰν σέ ντύσω ὅπως ἐγὼ θέλω θά σέ πάω στὸ Ρέθυμνο καί κεῖ... θά σκλαβώσης καί τὸν ἄερα ἀκόμα μὲ τὴν συντροφιά σου... Μὰ, στάσου... στά- σου... κάτι σκέφτηκα· δὲν ἔρχεσαι μαζί μου; θά τὰ ράψης καί κεῖ... Γελάς ἔ; Γέλα, μικρὴ μου, γέλα... Πάντοτε θέλω νά γελάς... Ἄντε τώρα νά φᾶμε! τί ἔψησες ἀπόψεις;

Ἡ Μαρία δένει τὰ χέρια της στὸν λαιμὸ του, πατεῖ στίς μύτες τῶν ποδιῶν της καί τοῦ φιλεῖ τὸ κεφάλι λέγοντας ἐνθουσιασμένη.

—Φιλῶ τὸ ξανθὸ σου κεφάλι, ἀετέ μου, γιατί κατέ- βασε μιὰ τέτοια ἰδέα... Καί βέβαια θάρθω! Ἄπὸ τότε ποῦ πῆγα ὡς μαθήτρια στὸ Ἑράκλειο μὲ τὸ σχολεῖο τῆς Ρεθύ-

μνης, δὲν ξαναπήγα. Θέλω νά ξαναδῶ καλὰ τὴν Κνωσό...
Σ'εὐχαριστῶ, καλὲ μου... ὥστε δὲν θά μείνω μόνη! τί χαρά!
ἀπόψε θά πῶ παραπάνω... θά μεθύσω, ἂν τὸ θέξ... Τ' ἀξι-
ζει τὸ ταξειδάκι... καὶ τὸ κοτόπουλο πού σοῦ μαγείρεψα...
τί λές; Ὁ νέος σκύβει τὸ κυπαρισένιο τοῦ κορμί καὶ τὴν
πέρνει τρυφερά στὴν μισή του ἀγκαλιά. Κι' ἐνῶ τραβᾷ
πρὸς τὸ σπίτι τους.. τῆς ψιθυρίζει στ' αὐτί:

—Ἀπόψε θά μεθύσουμε μαζί... Ἀλήθεια... τὸ ζητᾷ
ἡ ψυχὴ μου πῶς πολὺ ἀπὸ ἄλλοτε... Κι' αὔριο τὸ πρῶτ'
θά μπούμε στὸ ἀμάξι μας... τὸ βράδυ θά τὸ ζήσωμε στὸ
Ἡράκλειο!

Κι' ἡ φωνὴ τοῦ τραγουδιστῆ... γλυκειὰ σὰν τὴν μαγιά-
τικὴ νύχτα πού ἔπεφτε.. ἀπαλὴ σὰν τὸ χάδι τῆς ἀγάπης
τοῦ, ἀκούστηκε νά λέη:

Ψεύτη ντουμιᾷ θά σέ γλεντῶ ὅσον καιρὸ κι' ζήσω
γιατί τὸ ξέρω βέβαιο πὼς δὲν θά σέ κερδίσω.

Ἡ Μαρία βιαστικὰ τοῦ ἔκλεισε τὸ στόμα μ' ἕνα φιλί,
γιατί ἀνετρίχιασε ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ στίχου αὐτοῦ.

* * *

Στὴν ἀπλοϊκὴ τραπεζαρία, ὁ ἕνας ἀντίκρου στὸν ἄλλο,
τρῶνε, πίνουν, μιλοῦν... Συχνὰ ἀνταλλάσσουν πύρινα βλέμ-
ματα, παρατεταμένα φιλιὰ... Εἶναι κι' οἱ δυὸ νέοι γεμᾶτοι
ὕγεια κι' ὁμορφιά... γεμᾶτοι ἔρωτα καὶ πίστη.

—Μαρία... Ἔχουμε ζήσει τόσο λίγο μαζί... κι' ὁμως
μοῦ φαίνεται πὼς σ' ἀγαπῶ ἀπὸ τὴν ὥρα πού γεννήθηκα...
λέει ὁ Γιώργης ἀνάβοντας ἕνα τσιγάρο. Τὴ καρδιά μου...
τὴ σκέψη μου... τὴ γεμίζεις ἐσύ... Μὰ ὅπου κι' ἂν στρα-
φῶ... μέσα στὴν ἀγκαλιά τῆς ἀγαπημένης μου Πατρίδος
βλέπω τὴ μορφή σου... Στὴν ἡλιοφώτιστὴν ἡμέρα συναντῶ
τὴ καλωσύνη σου. . Στὴ νύχτα, τὰ μαλλιά σου, τὰ μάτια
σου... Στὸν ἀνθοστόλιστο ἀγρὸ πάλι ἐσένα τὴν ἀνοιξὴ
ἀντικρῶζω... Στὰ βουνά, στὶς πῶς ψηλές ἀπάτητες κορφές,
τὶς κατάλευκες καὶ χιονισμένες, ἀναπολῶ τὴν ἀγνὴ σου
ψυχὴ, τὴ βλέπω νά φτερουγίζει, καὶ μέσα στὴ παρθενιά

τῆς πανύψηλης κορφῆς, βλέπω... Μαρία... τῆ δική σου παρθενιά... Ναι, σὲ νειώθω παντοῦ. σ' εὑρισκα ἀκόμα καί κεῖ... στὴν Ἀλβανία. "Ἦσουν ἡ μακρυνή μου ἐλπίδα..." Ἀχ! Μαρία μου, βάλε μου κι' ἄλλο κρασί... Εἶμαι τώρα τόσο εὐτυχησμένος... Ξέρω πῶς δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ἐλευθερωθῆ μιὰ μέρα ἡ Πατρίδα μας. Τὸ ξέρω. Ὁ Θεὸς γνωρίζει τὸ δίκιο. Καί τότε—ἔλα πιὸ κοντά μου νὰ σκουνηρήξουμε τὸ ποτήρι—τότε γλυκειά μου θὰ φύγουμε γιὰ τὴν Ἀθήνα... Εἶμαι τελειόφοιτος τῆς Νομικῆς. Κι' ὅταν ἐπιστρέψωμε, θ' ἀνοίξω ἕνα καλὸ Γραφεῖο στὸ Πέραμα. Ἐκεῖ θὰ φωλιάσω, ὄχι στὸ Ρέθυμνο, γιὰτὶ θέλω νὰ ἐξυπηρετήσω ὅλο τὸ τιμημένο Μυλοπόταμο... Ὅπως ξέρεις, τὸ Πέραμα εἶνε κέντρον, μιὰ ὥρατα μικρὴ κωμόπολις, ποῦ κάποτε, πολὺ σύντομα, θὰ γίνῃ μεγάλη. Ἐκεῖ, Μαρία, βρίσκονται δυὸ λεβέντες, δυὸ στολίδια τοῦ τόπου μας, οἱ μοναδικοὶ μου φίλοι. Ὁ Μανώλης Ἀναστασάκης καὶ ὁ Κώστας Σαρρῆς, ὁ γυιὸς τοῦ Συμβολαιογράφου. Κι' οἱ δυὸ προσφέρουν ὑπηρεσίες στὴ σκλαβωμένη Πατρίδα μας. Ὁ πρῶτος ἀνδραγάθησε στ' Ἀλβανικὰ βουνά, καὶ ὁ δεῦτερος θαυματουργεῖ στὰ δικά μας... Κι' ὅταν περάσουν τὰ νειάτα... θ' ἀφίσω—ὦ πῶς τὸ θέλω Μαρία!—τὸ γυιὸ μας ἀντικαταστάτη μου... καὶ ἀγκαλιάζοντας ἐσένα μὲ τ' ἄσπρα πιάμαλλιά, μὲ τὸ χέρι μου ποῦ θὰ τρέμῃ... θὰ γυρίσουμε στὸ χωριὸ μας καὶ θὰ θαφτοῦμε στὸ χῶμα τῆς ἀγάπης μας.

Ἡ Μαρία γεμίζει τὰ ποτήρια κι' ἀναστενάζει. Ὁ Γιώργης παίρνει ἀπὸ τὸ βάζο ἕνα τριαντάφυλλο κι' ἀρχίζει νὰ τὸ μαδεῖ μ' ἕνα πικρὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη.

—ὦ! μὴν τὸ χαλᾶς, ἀγαπημένε μου... Εἶναι τόσο ὀμορφο... καὶ τόκοψα γιὰ σένα.

—Ναι Μαρία... Εἶναι τὸ ἴδιο ὀμορφο τὰ νειάτα μας σὰν αὐτὸ τὸ ρόδο...κι' ὅμως μαραίνονται, μοιραῖα μαδοῦν, κι' ἔρχονται τὰ ξερὰ γερατειά... Μένει τότε... ὁ ξερὸς κλώνος νὰ θυμίζει τὴ χαμένη ὀμορφιά... Πολλὲς φορές ὁ χάρος... κόβει τὸν ἀνθὸ τῆς νειότης... Ἐκοψε τόσες... στὴν Ἀλβανία!... Κι' αὐτό, Μαρία, εἶναι πιὸ τραγικὸ... ὅσο κι' ἂν πρέπει νὰ πεθάνῃς, πεθαίνεις γιὰ τὴ γλυκειά Πατρίδα,

ή γιατί τὸ θέλει ἡ μοῖρα... Εἶναι τραγικὸ ὅμως πάντα ὅταν πεθαίνεις νέος!...

«Ἄλλὰ γιατί τὰ λέω ὄλ' αὐτά; Γιατί νὰ μελαγχολοῦμε; Θεέ μου γιατί;..Εἶμαστε ἀγαπημένοι, χαρούμενοι νέοι καὶ ζοῦμε, γλυκειά μου γυναῖκα...» Ὅχι! Μὴ θαρρεῖς πὼς φοβοῦμαι τὸν θάνατο... Εἶμαι ἄντρας...μὰ .. δὲν τὸν θέλω...ναὶ δὲν τὸν θέλω.. ἂν πάρῃ μόνο τὸν ἕνα μας...» Ἐλα στὴν ἀγκαλιά μου... Ποτέ, Μαρία, ποτέ δὲν θέλω νὰ σὲ χάσω.

Δάκρυα τρέχουν τὰ μάτια του...σμίγουν μὲ τὰ δάκρυα τῆς γυναῖκας του... Οἱ ἄντρες κλαῖνε; Ὅχι, δὲν πρέπει... Μὰ οἱ λίγοι ποὺ ἀγαποῦν τόσο παράφορα, ἄντρεία, τιμὴ τους, εἶναι νὰ βρέχουν μὲ δάκρυα τὸν ἱερό βωμὸ τῆς Ἀγάπης!

Δυὸ ὥρες κάθησαν ἀκόμα. Μὰ ὅσο κι' ἂν προσπάθησαν κέφι δὲν ἔβγαλαν. Ὅποια συζητήσι κι' ἂν ἄνοιγαν κατέληγαν πάντα σὲ μιὰ τρυφερὴ συγκινητικὴ σκηνή... Ἐντεκα φορές χτύπησε τὸ ρολοῖ ὅταν βγήκαν στὴν κρεβατοκάμαρά τους. Εἶχαν μεθύσει...Μὰ πὸς πολὺ κι' ἀπ' τὸ κρῶσι, εἶχαν μεθύσει ἀπὸ μιὰ μυστικὴ πρωτόγνωρὴ μελαγχολία...

* * *

Ἡ νύχτα περνοῦσε μὰ ὁ Γιώργης δὲν μποροῦσε νὰ κοιμηθῇ. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ μιὰ γλυκειά διάθεσι ἄλλωστε — κυττοῦσε ἀχόρταγα τὸ ἀγαλμάτινο κορμί ποὺ κλειοῦσε στὴν ἀγκαλιά του... Ἀνάλαφρα φιλοῦσε τὰ κλειστὰ μάτια...τὰ μαύρα κυματιστὰ μαλλιά...τοὺς γυμνοὺς ὤμους...τὴ λευκὴ βελουδένια ἐπιδερμίδα...

Ἡ Μαρία κοιμόταν... ἤσυχη, εὐτυχισμένη, ξέγνοιαστη μ' ἕνα ἑλαφρὸ ὀλόγλυκο χαμόγελο στὸ στόμα...

Κι' οἱ ὥρες κυλοῦσαν...κι' ὁ Γιώργης ἄγρυπνος τὴν παρατηροῦσε μὲ λατρεία, μὲ θαυμασμό...μὲ πόθο...

Αὐριο...θὰ τὴν ἔντυνε στὰ μετὰξια. Θὰ τὴν καμάρωνε πὸς περήφανος... Κι' ὅταν θὰ ξαναγύριζαν στὸ χωριό, πόσο θὰ τὴν ζήλευαν καὶ πάλι ὄλοι! Κι' ὅταν

θά περπατούσε μαζί του, πάντα στο πλευρό του, στην
δμορφη Λεωφόρο τής Ρεθύμνης και στην ζηλευτή της
προκουμαία, ξένοι και φίλοι, έχθροί και συγγενείς, θά λέ-
γανε στο πέρασμά τους.

—Νά ή ωραιότερη γυναίκα του Μυλοποτάμου!

Τήν πήρε ό πλουσιώτερος νέος με τό ξερό της κορ-
μί... Μπράβο του! πήρε μιá βασίλισσα... κι' ή καλωσύνη
είναι ζωγραφισμένη στο άγγελικό της πρόσωπο... Δέστε
με τί μάτια κυττάζει τόν άνάπηρο άξιωματικό!..

Θά μένανε όλο τό καλοκαίρι στο μικρό μ' πανέ-
μορφο Ρέθυμνο... Στόν κήπο του, πού όμοιο δέν έχει ή
Κρήτη, ή Μαρία του θάτανε τό άκριβότερο λουλουδι...
Και στο καινούργιο σπιτάκι, τό κουκλίστικο, θάδιναν κά-
ποτε γιορτές κι' ή φωνή της θά νανούριζε κάθε πόνο
ξένο, θά γλύκαινε κάθε πληγή, θά μεθούσε κάθε εύ-
τυχία... Αύτά σκεπτόταν ό έρωτευμένος σύζυγος μέχρι
πού έφεξε ή αύγή. Τότε... με κάποια στενόχωρη άνατρι-
χίλα έσφιξε τό κορμί πού κλειούσε στο χέρι του, άκούμ-
πησε τά χείλη του στο μικρό ρόδινο αύτί, και ψιθύρισε:

—Ξύπνα... Ξύπνα, πουλάκι μου... ύστερα άπό κάμπο-
σα λεπτά ένα χαριτωμένο χαμούργισμα τ' άπήντησε.

—Ξύπνησες... κιόλας άντρα μου;...

—Ναι, Μαριώ μου, τώρα... Μην ξεχνάς πώς έχουμε
ταξίδι...

—[?]Ω!...[?]Ω πολυαγαπημένε! άπόψε με ντόνανε νύφη
στόν ύπνο μου!...

—'Αλήθεια; Είναι...γιατί θά σε ντύσω με τά πιό φαν-
ταχτερά μετάξια... Βασίλισσα!...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΤΟ ΜΟΙΡΑΙΟ ΤΑΞΕΙΔΙ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Ὁ Γιώργης, ἡ γυναῖκα του καὶ δέκα ἄλλοι χωριανοὶ μπήκαν σὶ τὸ φορτηγὸ ἀμάξι τοῦ ἀνάπηρου συζύγου κι' ἔφτασαν στὶς εἴκοσι τοῦ Μάη πολὺ πρωτῖ, σὶ τὸ Ἡράκλειο. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ ἀκατάπαυτη συναγερμὸ μετὰ δυσκολίας τοὺς φανέρωσαν δυὸ μαγαζιά ἀνοιχτά. Ὁ νέος σκόρπισε μεγάλα πούσα, πολλὰ εἶδη, καὶ πήρε τῆς ἀγαπημένης του πανάκριβα φορέματα καὶ φανταχτερὰ στολίδια.

— Μ' αὐτὰ... θὰ ξαναγίνης νυφούλα... τῆς εἶπε γελῶντας. Καὶ κείνη τ' ἀπήντησε σοβαρῶ.

— Φθάνει, καλέ μου, φθάνει... Ἐγὼ θέλω μονάχα ἔσένα...

Οἱ Καστρινοὶ κι' οἱ γυναῖκες ἀκόμα, κοιτάζανε μὲ θαυμασμό τὸ πεντάμορφο ζευγάρι καὶ πολλῶν τὰ στήθια φούσκωσαν μὲ ὑπερηφάνεια μπροστὰ στὴν κομωμένη Κρητικὴ λεβεντιά... Δὲν ἦταν λίγο... Ἕνας ξανθὸς ροδοκόκκινος ἀξιωματικὸς μὲ δυὸ μαύρα φλογερά μάτια συνόδευε μιὰ λυγερὴ νέα κάτασπρη, μὲ ἐβένινα μαλλιά καὶ ὀλόγλυκα χαρακτηριστικά, φυσικὰ, ὄχι ψεύτικα, ὄχι βαμμένα... Ἕνα λευκὸ ταγέρ, μιὰ τιμημένη χακένια στολή... δυὸ κυπαρίσια... μιὰ ἀμοιβαία ἀδολὴ ἀγάπη, μιὰ ἀλήθεια στὴν ψευτιά τῆς ζωῆς, μιὰ τιμὴ μέσα στὴν ἀτιμία, μιὰ ἐλπίδα, μιὰ παρηγοριά... μιὰ θερμὴ ἠλιαχτίδα στὴν σκοτεινὴ, στὴν βαρεῖά ἀτμόσφαιρα ποὺ ζοῦμε... Τὴν ἐξαι-

ρετικήν αΐσθησιν τοῦ περάσματος τοῦ ὠραίου ζευγαριοῦ, ἔκανε πῶς δυνατὴ τὸ κομμένο χέρι.

Ἡ Κνωσὸς ὑποδέχτηκε τοὺς δυὸ νέους, τοὺς διηγήθηκε τὴν παλαιὰ ἀθάνατη ἱστορία τῆς καὶ τοὺς ἔδωσε ἀργότερα δυὸ σκιερὰ πεῦκα γιὰ νὰ δροσιστοῦν...

Τὸ μεσημέρι περνοῦσε ὅταν φάγανε μὲ μεγάλη ὄρεξιν σ' ἓνα συγγενικὸ σπίτι πρὸς τὴν Χανιόπορτα. Ὑστερὰ βγήκε ὁ Γιώργης μόνος του γιὰ νὰ συναντήσῃ καὶ τὰλλα παιδιὰ, καὶ κάμποσους φίλους του. Συναγερμὸι ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου. Φωνές, σπρωξίματα καὶ καταφύγιον. Ὁ Γιώργης μὲ τοὺς χωριανούς του ἔτρεχαν σὲ διάφορες δουλειὰς καὶ στὸ τέλος κατέληξαν σ' ἓνα καφενεδάκι κοντὰ στὸ σπίτι ποῦ ἦταν ἡ Μαρία. Στὶς τρεῖς ξαναπαίξει ἡ σειρήνα...καὶ σάν κραυγὴ θηρίου ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ νὰ λήθῃ:

—Ἀλεξιπτωτιστές! Πέφτουν Ἀλεξιπτωτιστές! Ἄντρες στὰ ὄπλα!

—Ὁ νεαρὸς ἀνάπηρος ἀξιωματικὸς κάτι μουρμουρίζει στὰ παλληκάρια του, ποῦ κάθε ἓνα φέρνει κι' ἓνα σημάδι ἀπὸ τ' Ἀλβανικὰ βουνά...Κι' ἀμέσως τρέχει στὴν γυναῖκα του, τὴν σφίγγει στὴν ἀγκαλιά του καὶ τῆς φιθυρίζει:

—Μὴ φοβᾶσαι, ἀηδονάκι μου...Μεῖνε ἐδῶ, ὥσπου νὰ γυρίσω... Γιὰ δευτέρα φορά ἡ πατρίδα μὲ καλεῖ... Πρέπει νὰ πάω...

Ἐνας σπαραχτικὸς λυγμὸς, ἓνα βλέμμα γεμᾶτο δάκρυ καὶ φόβου τοῦ ἀπαντᾶ...

—Προσευχῆσου ὅπως τὴν ἄλλη φορά Μαρία... σῶσε με καὶ πάλι καὶ μὴν κλαῖς...

—ὦ, Γιώργη μου... ἀρκετὰ πολέμησες... Γιώργη μου λυπήσου με, μὴ μ' ἀφίνεις! Γιώργη μου εἶσαι ἡ ζωὴ μου! Ἄν σβύσης θὰ σβύσω...καὶ σύ...δὲν θές νὰ μὲ χάσης... οὔτε ἐγὼ ἐσένα...

Τ' ἀεροπλάνα βομβαρδίζουν Τὸ Ἡράκλειον χαλᾶ... Ὁ νέος κρύβει τὰ χέρια τῆς στὴν χοῦφτα του καὶ τὰ φιλεῖ μὲ σεβασμὸ. Καὶ καθὼς ἔχει σκυμμένο τ' ὄρατον

κεφάλι... ένα χονδρό καφτί δάκρυ φανερώνει τόν πόνο του καθώς βρέχει τὸ γυμνὸ μπράτσο... Σβυμμένη ἡ φωνή του ἀκούγεται.

—Μαρία... θὰ πάω! Κύτταξέ με, ἀγάπη μου!... Μὴν κλαῖς... Θὰ γυρίσω ἀπόψε... ναί... στὸρκίζομαι... Σὲ λατρεύω... ἀντίο!...

Χαμένη σὰν μεθυσμένη ἡ Μαρία, ἀκούει τὰ βήματά του ν' ἀπομακρύνονται γοργά... Στέκει στὸ κατῶφλι τοῦ ἔρημου σπιτιοῦ καὶ πονεῖ, πονεῖ πολὺ, καὶ κλαίει, κλαίει ἀπαρηγόρητα... Ὁ κίνδυνος εἶναι μπροστά της, κι' ὅμως αὐτὴ δὲν πάει νὰ γρυφτῆ. Γονατίζει, βγάζει ἀπ' τὸ στηθὸς της τὴν Θεοτόκο, κλείνει τὰ μάτια της ποὺ καίνε κι' ἀρχίζει τὴν προσευχή της. Πόση ὥρα ἔμεινε σ' αὐτὴ τὴν στάση. Οὔτε κι' αὐτὴ δὲν ξέρει... Πέρασε πολὺ διάστημα ὥσπου νὰ σηκωθῆ. Παίρνει τὸν δρόμο γιὰ νὰ τὸν βρῆ... Σὲ κάθε βόμβα σὲ κάθε μισολοιὰ ἀνατινάσσεται... Καὶ κεῖ... στὴν στροφή τοῦ ἀπόμερου ὁδῶμου... βλέπει τοὺς χωριανούς της νὰ ἔρχονται κοντά της. Μὲ τρέλλα, μὲ φρίκη τοὺς μετρά... Εἶνε ἑπτὰ.

—Ποῦ εἶναι ὁ ἄνδρας μου; μουγκρίζει.

Σιωπῆ...

—Πέστε μου ποῦ εἶναι ὁ Γιώργης; ξαναλέει κατὰ χλωμὴ σὰ νεκρή.

Ἔνας ξάδελφός της ἀκουμπᾷ τὸ χέρι του στὸν ὦμο της καὶ τῆς ἀπαντᾷ:

—Μαρία... φανοῦ παλληκάρη! Ἔχεις τώρα ἕνα καθῆκον νὰ κάμης, ποῦ ὅσο κι' ἂν εἶναι θλιβερό, εἶναι καθῆκον. Πρέπει νὰ ἐκδικηθῆς τὸν... θάνατό του...

—Ἄχ!!!!... Μόνο ἕνα «Ἄχ» βγῆκε ἀπ' τὰ ματωμένα σωθικά της Μαρίας, κι' ὕστερα ἀποκοσμημένη πιά ἔγειρε λιπόθυμη στὰ χέρια τῶν χωριανῶν της, οἱ ὁποῖοι τὴν πῆγαν σ' ἕνα μικρὸ σπιτάκι ποῦ ἦταν κοντά.

* * *

Ὅταν ἄνοιξε τὰ μάτια της εἶδε γονατισμένη μπροστά της μιὰ μαυροφορεμένη γυναῖκα ὡς εἰκοσι πέντε χρόνων. Τὴν κύτταξε ἐρωτηματικά μ' ἕνα βλέμμα ἀνέκφραστο...

— Παιδί μου... πρέπει να επιβληθής στον έαυτό Σου...
"Έχασα και γώ στην Άλβανία τον δικό μου... Μά πρέπει να ζήσω για τὸ παιδάκι μου... τῆς λείει ἡ ἄγνωστη βρέχοντας τὸ μέτωπό της μὲ νερό.

Ἡ Μαρία καρφώνει τὸ βλέμμα της σ' ἓνα σημεῖον... προσπαθεῖ νὰ θυμηθῆ κι' ἀφίνει μιὰ κραυγή...

— Γιώργη μου! Γιώργη μου! Γιώργη μου! "Ὡστε... εἶναι ἀλήθεια; ..Σ' ἔχασα;.. Μά τότε... γιατί ζῶ ἀκόμα; Ποῦ εἶσαι... Ποῦ εἶσαι ἀγάπη μου;

Τὸ σῶμα της τρανιάσεται ἀπ' τοὺς λυγμούς. Μὲ μιὰ κίνηση τρελλῆς σηκώνεται ἀπ' τὸ κρεβάτι μὰ ἀμέσως βρίσκεται ἀντιμέτωπη μὲ τὸν ἐξάδελφό της ποὺ τῆς λείει δακρυσμένος:

— Μαρία... νόμιζα πὼς εἶχες καρδιά... ἔπρεπε νὰ τὸ μάθης ἀμέσως. Προσπαθήσαμε καὶ τὸν φέραμε ὡς τὰ μάξι. Τώρα πρέπει νὰ φύγωμε. Πρέπει μὲ κάθε θυσία νὰ τὸν πᾶμε στὸ χωριό. Ἐπεσε νεκρὸς στὰ Καμίνια ἀφοῦ πρῶτα σκότωσε πολλοὺς ἀλεξιπτωτιστές. Ἐπεσε ἀκόμα κι' ὁ ἀδελφός μου... τραυματίστηκε κι' ὁ Λεφτέρης. Μά ὁ ἀδελφός μου ἔγινε ἄφαντος. Τὸν τίναξε μιὰ βόμβα. Ἐψαξα νὰ βρῶ τὰ κομμάτια του. Μά δὲν τὰ βρῆκα. Ὁ δικός σου ὅμως εἶναι κάτω. Τὸν φέραμε μὲ μεγάλη δυσκολία. Θὰ τὸν θάψης στὸν τόπο ποῦ γεννήθηκε... καὶ θὰ μπορῆς νὰ τανάβης τὸ καντήλι. "Ὅταν ξεψυχοῦσε... ἤμουν, Μαρία, δίπλα του. Μόλις ποὺ πρόφτασε νὰ μοῦ πῆ: «Μανῶλη δῶσε στὴ γυναῖκα μου τὸ μαχαίρι τοῦ Πατέρα μου καὶ τὸ μπιστόλι μου. Πές της πὼς θέλω νὰ ἐκδικηθῆ τὸ χωρισμό μας... καὶ πὼς θὰ τὴν περιμένω πάντα καὶ κεῖ... ποὺ θὰ πάω.» Μαρία, σῶπα μὴν κλαῖς. Μὴν βρααίνης τὴν ψυχὴ Του... καὶ κάμε τὸ θέλημά του. "Ἄκου... σφυρίζουν οἱ βόμβες. Οἱ σκύλοι σκοτώνουν δυὸ δικούς μας μὰ χάνωνται ἑκατὸ μαζί. "Ἄκου, ὁ κόσμος χαλᾶ, κι' ὅμως ἐσὺ... ἡμεῖς πρέπει νὰ ζήσωμε γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦμε τοὺς ἀγαπημένους μας νεκρούς.

Ἡ φτωχὴ γυναῖκα ποὺ πρὸ ἕξι ἀκόμα ὥρων ἔπλεε σὲ πελάγη εὐτυχίας, τίναξε τὸ κεφάλι της γιὰ νὰ διώ-

Ξη τις βαρειές σκέψεις, σήκωσε ψηλά τούς ώμους που έγερναν στὸν σταυρὸ πὸ τῆς ἔστειλε ἡ μοίρα, ἢ καλύτερα οἱ Γερμανοί, κι' ἀκολούθησε τὸν ἐξάδελφό της.

Καὶ νά! Πέφτει ἀπάνω στὸ πτώμα τοῦ γενναίου πολεμιστοῦ, στὸ παγωμένο ἀλλοίμονο κορμί πὸ βρίσκεται ξαπλωμένο μέσα στ' ἀμάξι καὶ φωνάζει καὶ σπαράζει καὶ ξεριζώνει τὰ μαῦρα της μαλλιά.

—Μίλησέ μου, Γιώργη μου, ὅπως μοῦ μιλοῦσες τὸ πρῶτ. Ἦρθες νά με ντύσης Βασίλισσα. Μὰ θεέ μου, δὸς μοῦ τον πάλι. ὦ ἀγαπημένε μου, πῶς θὰ σέ δῶσω στὰ σκουλήκια; Πῶς θὰ ζήσω μακριά Σου; Μὰ ναί...θὰ ζήσω ἢ μαῦρη γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ αὐτοὺς πὸ σέ σκοτώσανε, αὐτοὺς πὸ μᾶς χωρίσανε, χρυσέ μου ἀετέ. Κι' ἕνα βράδυ θάρθῶ νά σέ βρῶ. Θάρθῶ ὅταν θὰ μπορῶ νά σοῦ πῶ: Τὸ θέλημά Σου τόκαμα, μὰ κι' ἂν δὲν τόλεγεσ ἐσύ... ἐγὼ ἤξερα τί ἔπρεπε νά κάνω. Ναί, πολυαγαπημένε μου, ναί, ψυχὴ μου. Ὀρκίζομαι στὴν ἀγάπη μας, στὰ κλειστά σου μάτια πὸ τόσο ἀγάπησα. Νά σκοτώσω...νά βλάψω ὅσους μπορῶ. Μὲ τρυγᾷ τὸ μῖσος, μὲ δέρνει ὁ πόνος, μὲ λειώνει ἢ ἄψυχη πιά μορφή Σου .. μὲ τυραννοῦν οἱ θύμησες καὶ τὰ περασμένα...

—Μαρία λένε τὰ ἑπτὰ παλληκάρια. Πρέπει νά ξεκινήσωμε. Θὰ περάσωμε, κι' ἄς πεθάνωμε, πρὶν μυρίσει τὸ πτώμα καὶ πρὶν πεθάνη κι' ὁ τραυματίας μας. Ἐμπρός! Ἀποχαιρετοῦν τὴν μαυροφορεμένη οἰκοδέσποινα καὶ βάζουν μπροστά τὴν μηχανή. Κι' ὁ οὐρανός, τί παράξενο, ἦταν γεμάτος ἄστρα, καὶ τὸ φεγγάρι ἦταν ὀλόγιμο σὰν νά μὴ σκέπαζε μιὰ ματωμένη γῆ σπαρμένη νεκρούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Η ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ

Σαββατόβραδο... χτυποῦν οἱ καμπάνες τ' Ἀρκαδιοῦ
μά πιό πολὺ χτυπᾷ ἡ καρδιά τῆς Μαρίας καθὼς μπαίνει
στὸν αὐλόγυρό του... γιατί θυμᾶται. Κι' ὅμως προχωρεῖ.
Κι' ὕστερα ἀπὸ λίγες στιγμές ποὺ πέρασαν μὲ τὸ νὰ
σκουπίζει τὰ μάτια της, μὲ τὸ νὰ παρατηρή τὸν τόπο
ποὺ ἔζησε τὴν πιό γλυκεῖα στιγμή τῆς ζωῆς της, γλυ-
στρᾷ σὰν σκιά στὸν ἱερὸ Ναὸ καὶ γονατίζει. "Ἐτσι γο-
νάτισε καὶ τότε... πρὶν λίγους μῆνες. Μὰ δίπλα της ἦταν
ΕΚΕΙΝΟΣ! Κι' ὁ πέπλος της ἦταν λευκός, υφούλας... Τώ-
ρα τί εἶναι; Μιά δυστυχισμένη, μιὰ ἔρημη, μιὰ χήρα... στὰ
κατάμαυρα ντυμένη.

Ἡ γλυκεῖα ψαλμωδία τοῦ ἑσπερινοῦ ναρκώνει τὴν
πληγωμένη της καρδιά. Τὸ συναίσθημα πὼς βρίσκεται
στὴν ἐπίγεια φωλιά τοῦ Μεγάλου Θεοῦ, τῆς πονόψυχης
Παρθένου κι' ὅλης τῆς οὐράνιας οἰκογένειας, μεθὰ γιὰ
λίγο τὸν ἀπειρο πόνου της, καὶ λαφρώνει τοὺς μολυβέ-
νιους λογισμοὺς ποὺ τὴν τυραννοῦν.

— Πάτερ Διονύσιε... ψιθυρίζει ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα.

— Μαρία, ἐσὺ τέκνον μου; ἀπαντᾷ ὁ μέγας πα-
τριώτης.

— Ναι... ἤρθα τὸ πρῶτ' εἶχα τὰ σαράντα του... Βιάζο-
μαι νὰ πάω κοντὰ του... Μὰ πιό μπροστὰ πρέπει νὰ πά-
ρω πίσω τὸ αἷμα του... Συμβούλεψέ με, πάτερ μου... Σκέ-
φτομαι νὰ βοηθήσω αὐτοὺς ποὺ κυνηγοῦν τοὺς δολοφόνους

τοῦ ἀνδρός μου...Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο καθὼς καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους, θὰ πράξω τὸ καθήκον ποῦ μοῦ γεννᾷ ἡ τελευταία του θέλησις καὶ ὁ ἀναβρασμὸς τῆς μαύρης μου ψυχῆς...Κι' ὅταν θὰ ἔχω ἐκδικηθεῖ...πρέπει καὶ γὼ νὰ πεθάνω...Ὁ θάνατος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς ἐνώση.

Ὁ Μεγάλος Διονύσιος ἀναστενάζει, καὶ λέει σιγανὰ λυπημένα.

—Παιδί μου, βοήθησε τὰ θύματα τῶν Γερμανῶν... Προστάτεψέτα ὅσο μπορεῖς... Ὁ τρόπος αὐτὸς σὲ φέρνει στὴν ὁδὸ μιᾶς δίκαιης ἄδολης ἐκδίκησης... Ἀλλὰ νὰ πεθάνης μόνη Σου... δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα, ὅσο κι' ἂν ἀγαπήθηκες... ὅσο κι' ἂν ἀγάπησες... ὅσο κι' ἂν ὑποφέρης τώρα... Εἶναι σὰ νὰ λὲς τοῦ Κυρίου «εἶμαι ἐγὼ Θεός» εἶναι σὰ νὰ ἔχης καὶ Σὺ τὴν ἴδια δύναμη ποῦ κανεῖς ἄνθρωπος δὲν τὴν ἔχει, μὲ Κεῖνον... εἶναι σὰ νὰ προσβάλης τὸ μεγάλο ἔργο τῆς δημιουργίας Του... Μαρία, θὰ πεθάνης ὅταν τὸ θελήσῃ Αὐτὸς μόνο, ἂν θέλῃς μιὰ μέρα ἔστω καὶ μακρυνὴ νὰ τὸν ξαναβρῆς.

Ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ ξαναῆε:

—Ναί... Ὅταν τὸ θελήσῃ μόνο ὁ Κύριος... Αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ πικρὴ καὶ σκληρὴ δοκιμασία. Ἄν εἶσαι καπετάνιος ἄξιος, θὰ τὸ δεῖξης στὴ φουρτούνα... ὄχι στὴν μπανάτσα... Ὅλους μᾶς δοκιμάζει ὁ Παντοδύναμος κι' ὁ καλὸς κι' ὁ καρτερικὸς... θὰ πληρωθῇ ἐκεῖ... στὴν ἄλλη ζωὴ... τὴν αἰώνια! Ὅποιος, Μαρία, δεῖξῃ ἀδυναμία καὶ τερματίσει ἀμοναχὸς τοῦ τῆ ζωῆ του... θέσῃ δὲν βρῖσκει στὸν ἀπάνω κόσμο...

Ἡ φτωγὴ γυναῖκα ἀκούει μὲ ξεσκισμένη καρδιά τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Θεοῦ. Ἀκούει καὶ τρέχουν τὰ μάτια της... Μὲ τρεμάμενο χέρι παίρνει τ' ἅγιο ράσο καὶ τ' ἀκουμπᾷ στὰ χεῖλη της...

—Εὐχαριστῶ, πάτερ... μουρμουρίζει. Ἡ πονεμένη μου ζῆση ἔχει τώρα ἓνα σκοπὸ. Αὔριο θὰ στείλω στὴν ἀγιότητα Σου ἐξήντα ὀκάδες λάδι, ἓνα τσουβάλι σάρι καὶ διάφορα τρόφιμα. Σὲ παρακαλῶ νὰ τὰ μοιράσης στοὺς δεκαπέντε Ρεθεμνειώτες, ποῦ κρῦβονται κοντὰ Σου. Τὸ

ξέρω. σκότωσαν άλεξιπτωτιστές και τους κυνηγούν οί σκύλοι νά τους σκοτώσουνε... Τώρα πιά δέν θά γυρίσουν στά σπίτια τους... Ίσως για πολόν καιρό. Άλλά πρέπει νά φύγω τώρα πρίν πέσει ή νύχτα.

— Πήγαινε, τέκνον μου... πήγαινε κι' ό Θεός μαζί σου!

— Ξέχασα νά σοῦ πῶ, Πάτερ, πώς ό πολυαγαπημένος μου σύζυγος είχε άφίσει πρίν πάει στην Άλβανία την διαθήκη του... Μετά τόν θάνατό του ό συμβολαιογράφος μου την έδωσε.

Οί λυγμοί την διακόπτουν. Τό σῶμα της τρέμει σάν φυλλοκάλαμο καθώς έξακολουθεί.

— Μ' άφήκε γενική κληρονόμο του... Θεέ μου, πόσο μ' άγαποῦσε!

— Ήσυχασε Μαρία... Ό πόνος σου είναι άπέραντος, αλλά άπέραντο πρέπει νάναι και τό θάρρος σου για νά πετύχης στό σκοπό σου. Κουράγιο, χριστιανή μου... Άλλοίμονο άν έλειπε αυτό από τη μαύρη ζωή τάνθρώπου...

* * *

Οί μέρες περνοῦν, κυλοῦν οί μήνες μαρτυρικές για την σκλαβωμένη Κρήτη πού πεθαίνει, πού φυλακίζεται, πού καταδιώκεται από ένα βάρβαρο έχθρό πού λέει πώς είναι πολιτισμένος, από ένα αίμοχαρή κατακτητή. Οί πολίτες της, τά χωριά της μαυροφοροῦνται. Κάθε Άγγλόφιλος, κάθε πραγματικός Έλληνας, συλλαμβάνεται και τυφεκίζεται άμέσως! Τρέχει σῦλακι τό τίμιο αίμα της άθάνατης Κρητικής παλληκαρίας από την ὠρα πού γενήθηκε. Μά ποτέ άλλοτε δέν έτρεξε με τόση όρμη όσο σήμερα πού σάν περήφανα λιοντάρια οί καλύτεροι άνδρες μας οδηγοῦνται στά περίχωρα τοῦ Ήρακλείου για νά σκοτωθοῦνε για τή λευτεριά, άπ' τό πολυβόλο τοῦ... εὐγενικοῦ λαοφονηά! Κι' οί φίλοι τους... αὐτοί πού ποθοῦσανε τόν έρχομό τους, παρασημοφοροῦνται... Γίνονται προδότες τῆς τιμῆς μας, τῆς ζωῆς μας, τοῦ πολυβασανισμένου μας νησιοῦ. Γίνονται Γκεσταπίτες, κρα-

τοῦν ἐπιδεικτικώτατα τὸ μπιστόλι γιὰ νὰ τὸ στρέψοι νὲ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ... πού πολέμησε γιὰ νὰ μὴ σκλαβωθῆ, πού θέλησε ὁ φτωχὸς νὰ μὴ σκεπαστῆ ἀπὸ τὶς ὀμπρέλες τῶν ἀγαπημένων τῶν. Μὰ τέτοιοι Κρητικοί... δὲν εἶναι γνήσια σπορά... κι' εἶναι λίγοι, μὰ ὅσο λίγοι, τόσο φθάνουν... Οἱ Γεωργιάδηδες, ὁ ἀξέχαστος Τίτος.. Ὁ Κατεχάκης ὁ ἄτυχος πατέρας... ὁ καλὸς πατριώτης, ὁ Σκουλάς ὁ Γιώργης τὸ καμάρι τῶν Ἀνωγείων, οἱ Σηφάκηδες... καὶ ἄπειροι ἄλλοι προδίδονται καὶ σωριάζονται νεκροὶ σ' ἓνα λάκκο... Ξεψυχοῦν μὲ τὸ τραγοῦδι τῆς Λευτεριάς στὸ στόμα...

Στις Μοῖρες, τὰ ἴδια τὰ θύματα σκάβουν τὸ ἠρωϊκὸ χῶμα, πού θὰ τὰ σκεπάσῃ... κι' ὅμως χαμογελῶντας κυττάζουν περήφανα τοὺς δῆμιους σὰ νὰ τοὺς λένε.

—Σκοτώστε μας! Θέτε νὰ ξεφλίσετε, νὰ ξεριζώσετε τὸ δέντρο τῆς λευτεριάς;... μὰ, ἀπὸ τῆ γῆ πού θὰ μὰς θάψῃ, μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς, πάλι θὰ ξεπεταχτοῦν βλαστάρια... καὶ θὰ καρποφορήσουν... Κι' ὁ κάθε καρπὸς θὰ στάξῃ δηλητήριο στὰ χεῖλη σας... κι' ὁ κάθε κλώνος φωτειὰ στὰ σωθικὰ σας...

Στὴ Βιάννο καρφώνουν οἱ γέροι τὰ μάτια τοὺς ἀγέρωχα καὶ φλογοπύρινα στὴν ἄκρη τοῦ ταχυβόλου.

Στὸ Μυλοπόταμο κοντὰ στὸν Ψειλορήτη τριάντα μαζεμένα παλληκάρια μαζί κι' ὁ παπᾶς Λειβαδιώτης πού πήγε νὰ τοὺς θάψῃ, τριάντα ἀετοὶ ἔπεσαν νεκροὶ στὸ ματωμένο λαγκάδι. Μόνο ὁ Σαρρηδολευτέρης, τὸ εἰκοσάχρονο καμάρι τοῦ χωριοῦ του, ξέφυγε σὰν ἦρθε ἡ σειρὰ του νὰ τουφεκιστῆ, μ' ἓνα λεβέντικο πήδημα. Μὲ τὰ φτέρωτά του χέρια ἔρριξε χάμαι τοὺς πρώτους γερμανοὺς, καὶ πέρασε μέσ' ἀπὸ τὶς σφαῖρες σὰν πουλί, τραυματίζοντας μόνο τὸ χέρι του. Καὶ βγήκε στὰ βουνὰ μαζί μ' ἄλλους τοὺς νέους τῆς σογιᾶς του μορφωμένους καὶ βοσκούς.

Στ' Ἀρκάδι... κρυφὰ λειτουργοῦνται οἱ καταδιωγμένοι τῶν Γερμανῶν, σχηματίζουν ὀμάδες μ' ἀρχηγούς τοὺς καλύτερους τοῦ τόπου, κοιμοῦνται καταγῆς καὶ τρῶνε... τρῶνε ἀπὸ τὸ ψωμί τῆς Μαριάς. "Ὅλα τὰ προσφέρει ἀδί-

σταχτα στους άντάρτες της περιφέρειας της και δέν ζητᾶ ν' ἀφίση παρὰ τὴν ἐρειπωμένη της ἐρωτικὴ φωλιά... καὶ λίγο, πολὺ λίγο, ψωμί γιὰ τὸν ἑαυτὸ της μόνο γιὰ νὰ ζῆ... γιὰ νάντιχρη στὶς πορείες στὰ βουνὰ καὶ στ' ἄλλα χωριά πὺ πηγαίνει γιὰ νὰ κατασκοπεύῃ τὸν ἐχθρὸ καὶ νὰ δίνῃ ἀκριβεῖς πληροφορίες στὴν κρυμμένη λεβεντιά... Ἡ Μαρία ἐργάζεται μὲ θαυμαστὸ ζῆλο, ἀκούραστη σὰν γερός ἄντρας. Γίνεται ὁ ἔμπιστος σύνδεσμος κάθε ομάδος. Δουλεύει χωρὶς νὰ λήῃ τίποτε σὲ κανένα. Κακολογεῖται. Γίνεται σούσουρο. Καθὼς περνᾶ ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, μόνη ἢ καὶ μὲ νέους, πολλές φορές, σέρνει στὸ διάβα της εἰρωνεῖες καὶ κουτσομπολιά.

— Καὶ τὴν ἔκανε καὶ γενικὴ κληρονόμο τοῦ ὁ ἄτιχος! Μὰ καλὰ τὸ λένε «στο» ὀχτῶ τοῦ μακαρίτη ἄλλος μπαίνει μεσ' τὸ σπίτι» μουρμούριζον οἱ ἄντρες. "Α! τ' ἄτιμο μιλέτι κι' ὁ θεὸς νὰ μᾶς τ' ἀξῶσει νὰ μὴν πομείνη μιά!...

Κι' οἱ γυναῖκες θαμπώνονται ἀπὸ τὰ κάλλη της, καὶ λένε ζηλιάρικα μεταξύ τους.

— "Ἦντα τὸ φορεῖ τὸ μαῦρο τσεμπέρι; Γιὰ νὰ δείχνῃ τὴν ἀσπράδα τζη; Γῆ... γιὰ νὰ σύρῃ κιανένα ἄλλο ἢ τροζόχηρα;..

— Κοπέλ' εἶνε, μπρέ, ἀκόμη... νέα, κι' ἀνάβει... συμπληρώνει μιά ἄλλη. "Ε, καὶ νᾶχα στάρι, ὅσους ἔχει...

Μὰ τὰ λόγια αὐτὰ πὺ πολλές φορές τ' ἀκούει ἡ Μαρία, δέν τὴν γνοιάζουν. Ξέρει πόσο κακὸς εἶναι ὁ κόσμος. Ξέρει πόσο ἀδικεῖ τίς γυναῖκες πὺ πάνω στὴλ νειότη τους μένουν χήρες... Ξέρει τί κρύβει γιὰ τὴν μαυρισμένη της ὁμορφιά ἢ σαπιμένη κοινωνία, πὺ ἐλέγχει γενικὰ κάθε ἄνθρωπο ἐπιπόλαια καὶ πεζά, πὺ καταδικάζει, ἐνῶ θᾶπρεπε νὰ καταδικασθῇ ἐκείνη... σὲ ΘΑΝΑΤΟΙ.. Γι' αὐτό... προχωρεῖ στὴ δουλειά της, στὸ καθῆκον της, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά σὰν γνήσια Κρητικοπούλα! Στους σταθμοὺς πὺ κάνει... τυχαίνει νὰ συναντᾶ διάφορες γυναῖκες πὺ χαμογελοῦν καὶ συνοδεύουνε Γερμανούς... Τὶς κυττάζει μὲ πόνο, παρατηρεῖ τίς ὀλοστρόγγυλες κοιλιές πὺ διαγράφονται μέσα ἀπ' τὰ ριχτὰ Εὐρώ-

παϊκά παλτά τους και πληγώνεται κατάκαρδα στην σκέψη, πώς θα γραφή μιὰ μαύρη σελίδα για τις Έλληνοπαύλες... πού υπήρξανε πάντα υπόδειγμα τιμής. Και προχωρεί σέρνοντας στον δωμο τον σταυρό ενός ήρωϊκού αγαπημένου τάφου... κι' αφήνει σε κάθε βήμα της μιὰ κατάρρα, ένα λυγμό, και μιὰ κραυγή...

—Γιώργη μου! Γιώργη μου!

* * *

Οί μήνες γίνονται χρόνια. 'Η Μαρία ζή.. Ζή για την Πατρίδα πού αναστενάζει και πονεί κάτω από τον άβάσταχτο πιά ζυγό... Ζή για να βοηθά, για να έκδικείται... Κι' άπόψε.. ξαπλωμένη στον ξερό καναπέ κυττάζει πάλι αντίκρου την φωτογραφία της πεθαμένης της εύτυχίας και ψιθυρίζει:

—Γιώργη! 'Αγαπημένε μου αετέ... Σήμερα θα μούστειλες... ένα γλυκό φιλι από κεί πού είσαι... Ναι... ήμουν, έγώ, ή Μαρία σου... πού με κάμποσους άντρες 'Ανωγειανούς έκλεισα τον Σίφη από τα Μπουρτζιζανά, τον παρέδσσα στα 'Ανώγεια και τοῦπα φεύγοντας με λύσσα και με όδύνη. «Τυράννησες, κατάστρεψες, θανάτωσες, έλοιωσες τό Μυλοπόταμο άπ' τις άγγαρίες, σκόρπισες στη περιφέρεια όλη τον τρόπο και την όργή. 'Ιδου, ήρθε ή ώρα σου... να πληρώσης και σύ...» 'Ασφαλώς Γιώργη μου... θα τον γδάρουν ζωντανό... γιατί τους έψεισε τό ψάρι στα χείλη... Τό αίμα σου... τό τίμιο άγνό σου αίμα, τό πήρα πίσω. ναι... τό πήρα... και ποθώ, ποθώ να με πάρης κοντά σου πιά... Λυπήσου με! Κάθε μέρα πού περνά είναι για μένα ένας άγώνας γλυκός μά και μιὰ κόλαση... Σ' αγαπώ... σε λατρεύω... "Αχ, κουράστηκα... έλεος...

Τά μάτια της είναι στεγνά μισοσβυσμένα... και κυτάζουν τ' άψυχο πορτραίτο... και ως τό θωροϋνε... μιὰ μικρή φωτεινή άχτίδα φεγγαριου γλυστρά άπ' τά τζάμια... χαϊδεύει τό κατάμαυρο νυφικό κρεββάτι... και φεύγει...

Την ίδια στιγμή άγριοι χτύποι, άρβηλοπατήματα, φωνές, τaráσσουν τή σιγαλιά. Τό χωριό ξυπνά τρομαγμένο. Καθένας κρυφοβλέπει άπ' τό παράθυρο μ' άγωνία.

—Σταμπίτες! Σταμπίτες, νά τσι κολαΐνες!—σταυροκοπιούνται όλοι—πού πκαίνουν άραγες;

Πράγματι. Μιά δεκαριά Γερμανοί πηδουνε τά κάγκελα του κήπου καί κτυπουνε μέ τή γροθιά τους τήν πόρτα τής Μαρίας. Άλιγες σιγμές περνοῦν καί μπροστά στά σκληρά μάτια τους παρουσιάζεται εκείνη μέ τό λυχνάρι στό χέρι... Τούς θωρεί άλύγιστη, έτοιμη, χαμογελαῖ μάλιστα μέ μιá κρυφή έλπίδα, ότι μπορεί νά τήν σκοτώσουν.

—“Έξτρα πρίμα έσύ μά νίξ άγαπῶ... κόμ φυλακή! τής λέει ό έπικεφαλής καί τήν σέρνει βίαια άπό τό χέρι.

“Η ύπηρετρία της κλαίει. Τά πεθερικά της τρέχουν φωνάζοντας πρὸς τό μέρος της... γιατί ξέρουν... ξέρουν αὐτοί μόνο γιατί συλλαμβάνεται. Μά οί άπ' έξω .. σχολιάζουν άλλοιῶς τό ζήτημα. Γελοΐες χειρονομίες συνοδεῶουν πίσω άπό τίς γρίλιες τά κουτσομπολιά...

—Τήν άτιμη! Τήν πέρνουνε νά τση γλεντίση... Κι' οί γερόντοι κρατούσανε μπρὲ τό λύχνο!...

Μά ὅσοι μορφωμένοί έτυχε νά δοῦνε τήν τραγική αὐτή σκηνή δέν είπαν λέξη. “Αφισαν μόνο τό μυαλό νά σκεφθῆ...κι' ὅστερα σά νά κατάλαβαν... κούνησαν θλιβερά τό κεφάλι κι' άγρύπνησαν τήν ὑπόλοιπη νύχτα...

ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ

Κατάπληχτοι έμειναν οί Γερμανοί τής «Αγυιάς» άπ' τήν άπάθεια τής Μαρίας, πού πίστευε τώρα πῶς θά τήν έστελναν κοντά στον άγαπημένο της. Δέν έδέχτηκαν οὔτε ένα βλέμμα ικεσίας άπό τά ὄγρά βελουδίνα μάτια της, δέν άκουσαν μιá λυπημένη λέξη έλέους άπ' τά κλειστά τριανταφυλλένια χείλη της.

Φυλακισμένη στό κελλί της, κύτταζε πότε τό μικρό πορτραίτο του συζύγου της, καί πότε τό εικονισματάκι τής Θεοτόκου πού φύλαγε στό στήθος της. Μιά σκέψις τήν έκανε εὔτυχισμένη.

—Πότε, πότε επί τέλους θά μέ σκοτώσουν;

Μά ὅσο περνοῦσαν οί μέρες, οί έχθροί τής έφέρον-

το με πιό πολύ σεβασμό, με φανερή φιλία πού τήν απογοήτευε. Οί συγγενείς της, οί όποιοι ήλθαν άμέσως στα Χανιά τήν προέτρεψαν νά δεχθῆ δικηγόρο μιά κείνη άρνήθηκε άφίνοντάς τους άναυδους.

—Γιατί νά ύπερασπισθώ; Για νά ζήσω; "Οχι θα πώ όλη τήν άλήθεια και νά τώ ξέρετε.

Άργά τώ σούρουπο μιά όλόξανθη γυναίκα έως είκοσιέξη χρόνων κτύπησε τώ κελλί της και τῆς είπε με λυγμούς:

—"Ημουν κομμουνίστρια... Πενήντα μέρες μέχουν φυλακή... Άπόψε θα μ'έκτελέσουν... "Αχ! άγαπώ τόσο τήν ζωή και τόν Μιχάλη μου.. Δυό μήνες ζήσαμε μόνο μαζί.. λέγαμε πώς θα κάναμε και παιδι... Μά μιά μέρα με πρόδωσε μιά... φίλη μου... κι' όλα σβύσανε με μιάς... "Ηρθα νά σ'άποχαιρετίσω και νά σοῦ εύχηθώ νά ζήσης... έσύ...

—Θεέ μου! Νά ζήσω ..έγώ ..πού ό Γιώργης μου είναι νεκρός και με περιμένει; Μά αν μπορούσα, αν μάφιναν θάδινα τῆ ζωή μου άπόψε για νά σώσω τῆ δική σου, πού πρέπει νά ζήση.. Ναι... πιστεφέ με... σι' όρκίζομαι σ' αυτό τάγαπημένο μου πορτραίτο...στην μόνη παρηγοριά πού μ'αφήκε...

Οί δυό γυναίκες κλαίνε τώρα μαζί. Τῆς μιάς φωνάζει ἡ καρδιά:

—Θέλω νά ζήσω!

Τῆς άλλης μουγκρίζει:

—Θέλω νά πεθάνω.

Μέσα στό σκοτάδι τοῦ κελλιού πού τώ φωτίζει ένα κερι ρίχνοντάς του πιό μελαγχολική, πιό πένθιμη όψι, πλανιώνται οί μεγαλύτεροι πόνοι οί βαρύτερες σκέψεις.

—Θέλω νά σε βοηθήσω... ψιθυρίζει ἡ Μαρία... μά πώς; Θέλεις νά πάω έγώ στό κελλί σου και νά πιάσουν έμένα; Είται νύχτα... κι' αν ήξες νά ντυθώ νά φορέματά σου... Άλλά... μιλώ ίσως άνόητα.

—Μιλᾶς με τήν μεγάλη καρδιά πού ἔχεις καλή μου... Μά άλλοίμονο... τίποτα δέν ώφελεί!.. Γιατί κι' αν

σὲ σκοτώσουν στὰ σκοτεινά... αὔριο θὰ μάθουν τὴν ἀλήθεια καὶ τότε... θὰ γίνῃ ὅτι κιὰπόψε...

—Ναὶ μὰ θάχω καὶ γὼ πεθάνῃ! Ἄχι! σῶσε με, σῶσε με, ἄφησέ με νὰ πάω ἐγὼ κι' ἴσως, ποῦ ξέρεις; γίνεῖ ἓνα θαῦμα καὶ ξεφύγῃς ἐσύ...

Μὰ νά! Στ' ἀντικρυνὸ κελὶ χιυπᾶ κιόλας ὁ θάνατος. Ἡ ξανθιά γυναῖκα σφίγγει τὸ χέρι τῆς χήρας καὶ τὴν κυττάζει μὲ μάτια τρελλῆς.

Καὶ ἡ δικὴ τῆς πόρτα ἀνοίγει. Τρεῖς σκύλοι ρωτοῦν:

—Ποῦ; Ἄ, ἔλα ἐσὺ ἐντῶ... Καπούτι!

Ἡ Μαρία τρέχει χαρούμενη.

—Ὅχι ἐσύ... Ἡ ἄλλο...

Σκληροὶ, ἀσυγκίνητοι τὴν τραβοῦν κοντὰ τους. Μοιάζει μὲ νεκρὴ ἀπὸ τώρα...

—Ἐχε γειά... Μαρία!... ψιθυρίζει ἀποκαρδιομένη

—Καλὴ ἀντάμωση, Ἰωάννα... Ἴσως εἶναι καλύτερὴ ἡ ζωὴ 'κεῖ πάνω... ἀπαντᾷ ἡ Μαρία μὲ πικρία... Ἐκεῖ τοῦλάχιστον δὲν θὰ ὑπάρχουν προδότες, μίσση καὶ δικαστήρια... Κι' ἂν, ἀγαπημένη μου, δῆς πουθενὰ τὴν ψυχὴ τῆς φωτογραφίας ποῦ σοῦδειξα φίλησέ μου τὴν... καὶ πὲς τῆς πῶς πλησιάζουν οἱ μέρες ποῦ ὁ θάνατος θὰ μᾶς ἐνώση πάλι...

Οἱ Γερμανοὶ κυττάζουν τὶς δυὸ γυναῖκες ποῦ κλαῖνε μὲ λυγμούς, καὶ μὲ ἄγρια αὐταρχικὴ φωνὴ τοὺς λένε:

—Νίξ! Νίξ!

Τὸ κελὶ κλείνει πίσω τους κι' ἡ φτωχὴ Μαρία ξαπλώνει στὸ ξεροκρέββατο ψιθυρίζοντας.

—Τόσοι πεθάνανε σήμερο πάλι... τόσοι ἀθῶοι... καὶ γὼ ζῶ ἀκόμα... Κι' ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ μιὰ σφαῖρα θὰ ταραξῆ τὴν σιγαλιά... Μιὰ ἐρωτευμένη ψυχὴ θ' ἀφίση τὸν ἔρωτά τῆς σ' αὐτὴ τῆ ψεύτικη γῆ καὶ θὰ πετάξῃ στ' ἄγνωστο... πονεμένη, ὅπως ἦταν τότε στὸ Ἡράκλειο ἡ ψυχὴ τοῦ ἐτοιμοθάνατου Γιώργη μου... Ὅχι! Δὲν πρέπει νὰ πεθάνῃς Ἰωάννα... Δὲν πρέπει νὰ γκρεμίση κι' ἡ δικὴ σου φωλιά...

Μὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ κίνηση ἀνοίγει τὴν πορτοῦλα

καί χάνεται μεσ' τή σκοτεινιά... "Υστερα από λίγα λεπτά ένα γαύγισμα σκύλου τήν σταματά.

— "Αλτ! Ποῦ ἐσύ;

— "Ακου... ἐγὼ πρέπει νά δῶ μιὰ στιγμή—κατάλαβες;—τὴ γυναῖκα ποῦ θά κάμετε καπούτ... Πάρε αὐτά τὰ τσιγάρα καί πές μου ποῦ εἶναι;

Ὁ Γερμανὸς σὰ νά κατάλαβε. Δίστασε μὰ στὸ τέλος ἀπήντησε.

— Νά... ἐντός. Ἰ καί τῆς ἔδειξε τὸ ἀπεναντινὸ γραφεῖο.

Μέ γοργὰ βήματα προχωρεῖ... Φθάνει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα καί στένει τ' αὐτί. Ἄκουει τὴν Ἰωάννα νά λέη:

— "Ὅχι, δὲν ἔβλαψα κανένα. Ἦμουν μιὰ γυναῖκα τοῦ λαοῦ, τοῦ φτωχοῦ λαοῦ ποῦ ἤθελα νά ζήση... Δούλευα ὀχτῶ ὥρες τὴ μέρα μαζί με τὸν ἄντρα μου... κι' ὅμως με μπαλωμένο παντελόνι καί λυωμένο σακκάκι αὐτός... καί γώ... πάντα μ' αὐτὸ τὸ φουστάνι... στερήσεις, στερήσεις... κι' ὅμως δουλειά, δουλειά σκληρὴ καί μισθὸς λίγος... χαμένος... ἓνα κομμάτι ψωμί καί λίγα χόρτα... ἡ δυὸ σκουλικιασμένα ὄσπρια... Κι' ἔβλεπα τοὺς ἀφέντες, ναί τ' ἀφεντικό μου, με τὰ παιδιά τους, με κοιλιὰ ὡς ἐκεῖ πέρα καί ντυμένους πριγκηπικά. Ἐπαναστατοῦσα. Σιγά-σιγά με βγάλανε κομμουνίστρια. Καί εἶμαι... γιατί νά τὸ κρύψω; Φώναξα ἰσότητα, φώναξα πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ἐργατεία.

Ἐνα σκληρὸ γέλιο ἔφτασε στ' αὐτιά τῆς Μαρίας ποῦ τέντωσε πιότερο τ' αὐτί.

— Τώρα σκοτώστε με... ἀφοῦ σὰς γουστάρει... Ἄς πάω καί γώ μαζί με τοὺς εἴκοσι ποῦ τουφεκίσετε σήμερο...

— Αὐτὰ εἶχες νά μάς πῆς... ἀπήντησε μιὰ σοβαρὴ ἀντρικὴ φωνή. Δυστυχῶς ἔχομε διαταγὴ νά σ' ἐκτελέσουμε ὕστερα ἀπὸ πέντε λεπτά...

— Μὰ ἐοῦ τί εἶσαι; Γερμανὸς, ἢ δικὸς μας, ντυμένος Γερμανός; Σέ ρωτῶ... γιατί μιλάς καλά τὴ γλῶσσα μας...

— Εἶμαι Ἀλεξιπτωτιστὴς κιἔμαθα τὰ ἑλληνικὰ ἔτσι... γιὰ νά σὰς κατασκοπεύω...

—“Ωστε λοιπόν δὲν χωρεῖ ἔλεος... θὰ πεθάνω;

Μὰ κι' ἡ ἔτοιμοθάνατη πέρνει μιὰ χάρη.. Ἀφίστε με τρία λεπτά νὰ μιλήσω μὲ τὴ χήρα Μαρία. Θέλω νὰ τῆς παραγγείλω κάτι γιὰ τὸν ἄνδρα μου.

—Κάρλ... ὀδήγησέ την!

Ἡ πόρτα τοῦ γραφείου ἀνοίγει καὶ πέντε βήματα μακριὰ οἱ δυὸ γυναῖκες σμίγουν.

—Ἐσὺ γιατί ἐντῶ; λείπει ὁ Γερμανὸς στὴ Μαρία, αὐστηρά.

—Εἶχα δουλειὰ νάρθῶ στὸ γραφεῖο. Τώρα ἀφησέ μας μόνες δυὸ λεπτά.

Ὁ ἄλλος ἀπεμακρύνθη σφυρίζοντας. Στάθηκε παραπέρα καὶ τὶς παρατηροῦσε.

—Ἀκουσε, Ἰωάννα... Προσπάθησα καὶ κρυφάκουγα πίσω ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ βρισκόσουν.. Θέλω νὰ σὲ σώσω. Σκέφτηκα.. ἕνας τρόπος ὑπάρχει. Ἀκουσε. Τώρα ποὺ θὰ σ'ὀδηγήσουν πέρα στὸ χαντάκι ποὺ ρίχνουν καὶ τοὺς ἄλλους... τὴν ὥρα ποὺ θὰ σὲ στέσουν γιὰ νὰ σὲ τουφεκίσουν θὰ παρουσιασθῶ ἐγώ. Πῶς; μὴ σὲ γνοιάζει... Θὰ κάνω κάτι ποὺ θὰ τραβήξω ὅλη τὴν προσοχὴ τους ἀπάνω μου. Ἐσὺ πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀνεμπουμπούλα πρέπει νὰ ριχτῆς μέσ' τὰ ὄλα... Νὰ τὸ βάλῃς στὰ πόδια.. Ἐγὼ θὰ δημιουργήσω μιὰ μεγάλη φασαρία, ποὺ ὄλοι θὰ τρέξουν στὸ μέρος μου.

—Μὰ ἄν... πιδὸ πέρα βλέπουν «σκοποί;»

—Μπᾶ! σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ τέτοια ὥρα δὲν πιστεύω. Πάντως κύτταξε νὰ τὰ βολέψῃς. Ἐγὼ κι' ἄν μὲ σκοτώσουν μετὰ, τὸ γυρεύω μετὰ χρᾶς μου καθὼς ξέρεῖς.

—Μαρία... ἄν μὲ σώσης... ἄν μὲ σώσης. Ὁ Γερμανὸς τοὺς πλησιάζει.

—Ἐσὺ στὸ κελὶ σου!

Ἡ Μαρία σφίγγει τὸ χέρι τῆς ξανθοῦς Χανιώτισσας καὶ κρύβεται σὲ μιὰ σκοτεινὴ γωνιά. Σχεδὸν ἀμέσως βλέπει ἕξι Γερμανοὺς νὰ προχωροῦν πρὸς τὰ πάνω... ἔχοντας στὴ μέση τὴν Ἰωάννα. Τοὺς κυττάζει καὶ τρίζει τὰ δόντια της.. τὸ μῖσος φτερώνει τὸ θάρρος της... φλογίζει τ'

αδύναμο κορμί της...καί σπινθοβολᾷ τὸ πνεῦμα της.

Σάν πουλί τρέχει στὸν σκοπὸ πού τοῦ δώσε τὰ ταιγάρια καί προσπαθεῖ μὲ λόγια νὰ τὸν πείσῃ νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ.

—Νίξ κατάλαβα... τῆς λέει ἐκεῖνος.

—Κόμ σουζάμεν, κόμ σουζάμεν! Ἐγώ... ὕστερα δώσω κούσ, πολλά κούσ, κατάλαβες; ξαναλέει ἡ πονηρὴ γιὰ νὰ τὸν καταφέρῃ νὰ τὴν περάσῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους σκοπούς.

Ἄσπαστος διστάζει κι' ἡ Μαρία ἀγωνιᾷ στὴν σκέψη πὼς ἡ ὥρα περνᾷ. Ἀποφασίζει νὰ τὰ παίξῃ ὅλα.

—Κόμ...ραντεβοῦ... κούσ... ἐγὼ ἀγάπη μου... ἐσένα... κόμ, κόμ!

—Πόσο ὥρα;

—Δέκα λεπτά!

...Εἶναι τόσο ἄμορφη...σάν Παναγία...κάτω ἀπ' τὸ φεγγάρι...ἀξίζει ν' ἀφίσω δέκα λεπτὰ τὸ καθῆκον μου γιὰ τέτοιο ἄγγελο, σκέπτεται ὁ Γερμανός. Ἡ Μαρία τὸν παίρνει ἀπ' τὸ χέρι καί τοῦ λέει:

—Νὰ πᾶμε... ἐκεῖ πού σκοτώνουν οἱ δικοί σας τοὺς δικούς μας... Ἐκεῖ εἶναι ἓνα χαντάκι νὰ σοῦ δώσω τὰ κούσ μου... σπρέχεν; ἀγάπη μου!...

—"Αἱ Κόμ' ἀπὸ 'ντῶ... βάις... βάις...

"Ὑστερα ἀπὸ λίγα λεπτά ἡ Μαρία ἀντικρῶζει ἓνα γερμανὸ νὰ τοποθετεῖ τὴν Ἰωάννα στὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως. Ἀντίκρου τῆς οἱ πέντε ἄλλοι ἀσχολοῦνται ἴσως μὲ τὸ πολυβόλο...

Ἄφινει μιὰ «καλὴ ἀντάμωση» στὸν κατάπληχτο σύνοδο τῆς πού πρὶν συνέλθῃ ἀκόμα, τὴν βλέπει νὰ τρέχῃ ἀπέναντι...

—Μοῦ τὴν ἔβρασε! σκέπτεται θυμωμένος. Μὰ θὰ τὴν ξαναβρῶ. Πὼς θὰ περάσω τώρα μόνος μου ἀπ' τοὺς σκοπούς πού μὲ ζηλεύανε ὕστερα;

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Μαρία φθάνει—πρὸς μεγάλη ἐλπίδα τῆς ἐτοιμοθάνατης—κι' ἀρχίζει νὰ στριγκλιζῇ σάν τρελλή, νὰ πηδᾷ σάν δαιμονισμένη, νὰ σπρώχνῃ τὸν ἓνα

καί τόν ἄλλο μουγκρίζοντας σάν πληγωμένο θηρίο. Οἱ φύλακες ποῦ ἦταν τριγύρω μαζεύτηκαν κι' ὅλοι μαζί πήγαν κοντά της περίεργοι καί κατάπληχτοι. Κι' ἡ Μαρία ἔξυπνη, πονηρή, ἔτοιμη γιά τή θυσία ποῦ ἀνέλαβε, σπαρταροῦσε, φώναζε, πάλευε, χειρονομοῦσε, μὴ δίδοντας σημασία σέ κανένα οὔτε καί ἀπάντηση. Ρίχνοντας ἓνα κλεφτό βλέμμα στήν ἀδειανή θέση τῆς Ἰωάννας ἔπασσε ἀναίσθητη δῆθεν στά πόδια τους, μέ τὸ σκοπὸ νά τοὺς ἀπασχολήσῃ περισσότερο, καί νά κερδίσῃ καιρὸ ἢ φυγάδα. Καινούργιες κρυσγές περισσότερο σπαραχτικὲς ἀπὸ πρὶν, διασχίζουν τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας... Ἡ Μαρία κλαίει, καταριέται, ὕβριζει καί γύρω της συνομιλοῦν οἱ Γερμανοὶ δυνατὰ καί ἄγρια. Ἐνας τὴν πιάνει ἀπ' τὸν ὦμο καί τῆς λέει:

— Βορούμ, Βορούμ; τί ἐσὺ ἄσα, ὄσοο, ιιι;

— Μαλάτ, τὰ παντὰ ἓνας ἄλλος, μαλάτ εἶναι. Ἐδῶ καί δείχνουν τὸ μαυροσκεπασμένο της κεφάλι.

... Ἀλλὰ ὅταν συνήλθαν, τὸ πουλί εἶχε φύγει. Τὰ βαλαν μεταξύ τους καί σιτὸ τέλος ξέσπασαν στὴ Μαρία.

— Φαρίκ, φαρίκ, χιάιζε, χιάιζε...

Ἐκείνη γεμάτη χαρὰ γιά τὴν ἐπιτυχία της ἀνασηκώνεται, ὀρθώνει περήφανα τὸ ὕψηλό της κορμί, καί τοὺς λέει μέ φλογερὴ φωνή:

— Σκοιῶσ' ε με, ἐμένα καπούτ ἀντὶ τῆς ἄλλης...

Ἐμπρὸς ἄς σβύσῃ πιά ἡ ἔρμη μου ζήση... Καί μέ δυὸ πηδήματα βρίσκεται στὸν τόπο ποῦ βρισκόταν πρὶν ἡ Ἰωάννα.

— Ἐμένα καπούτ! Ξαναλέει μέ πόθο.

Οἱ Γερμανοὶ τὴν κυττάζουν μέ θαυμασμό. Ἐνας τὴν συνοδεύει σιτὸ κελί της, κι' οἱ ἄλλοι πηδοῦν τὸν φράχτη καί τρέχουν σ' ἀναζήτηση τῆς ὁρσπέτισσας. Μὰ θὰ τὴν βροῦν; Αὐτὴ ἤδη ἔχει τόσο ἀπομακρυνθεῖ...

Ἄργα τὰ μεσάνυχτα ποῦ γύρισαν ἀπραχτοί... εἶχαν καταλάβει ὅλοι τὸ ἔξυπνο κόλπο τῆς... τρελλῆς! καί γεμάτοι θυμὸ δὲν μπόρεσαν ὅμως σιτὸ τέλος παρὰ νά ποῦν κάτι... ποῦ στὴ γλῶσσα μας ἦταν τὸ ἐξῆς:

—Κρήτη! Γενναῖα Κρητικοπούλα... αὔριο θά τὸ ποῦ-
με στὸν στρατηγὸ.

Κι' ἡ Μαρία ἄγρυπνη στὸ κελί της κοιτάζει τὸν
ἀστροπλούμιστο οὐρανὸ, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἀπ' τὸν
καιρὸ ποῦ ἔχασε Ἐκεῖνον, χαμογελαῖ, μὲ τὸ γλυκὸ μα-
γεμένο χαμόγελο ποῦ εἶχε σκλαβώσει τόσους καὶ
τόσες...

* * *

Σεμνή, μαυροντυμένη, ὠραία περισσότερο ἀπὸ κάθε
ἄλλη φορὰ, μὲ μιὰ αὐστηρὴ ἔκφραση πόνου κι' ὀργῆς στὸ
γλυκὸ πρόσωπο, ἀντικρύζει τὸν στρατηγὸ. Ἐκεῖνος τὴν
παρατηρεῖ επίμονα πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ του καὶ προσπα-
θεῖ νὰ δώσῃ ἓνα τόνο σκληρὸ στὴ φωνή του, μὰ δὲν τὸ
κατορθώνει. Καὶ ἐρωτᾷ τὴν Μαρία μέσω τοῦ διερμηνέως.

—Γιατί ἐπαίξετε τὸ χθεσινοβράδυνο ρόλο; Εἶστε μή-
πως καὶ σεῖς κομμουνίστρια;

—Ὅχι· εἶμαι Κρητικοπούλα καὶ χήρα ἐνὸς ἀνάπηρου
πολεμιστοῦ! ἄπαντᾷ μὲ πάθος καὶ δύναμη ἐκεῖνη.

—Τότε γιατί κι' ἀπὸ τί ὀρμώμενη ἐδημιουργήσετε τὸν
πανικὸν καὶ τὴν φυγὴ μιᾶς γυναίκας καταδικασμένης σὲ
θάνατο;

—Ὅτι ἔκανα χθὲς βράδυ τῶκανα νὰ τὴ σώσω... Καὶ
τὴν ἔσωσα μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἦταν κρῖμα, ἀμα-
ρτία, νὰ πεθάνῃ αὐτὴ ποῦ ἦταν τόσο εὐτυχισμένη, τόσο
ἐρωτευμένη μὲ τὸν ἄνδρα της, τὸν φτωχὸ ἐργάτη. Ὁ θά-
νατος θά χαλοῦσε καὶ τὴ δική της φωλιά, ὅπως χάλασε
καὶ τὴ δική μου... Ἡ Ἰωάννα λαχταροῦσε νὰ ζήσῃ καὶ γὼ
ἢ ἄγνωστη πικραμένη χήρα τὴν βοήθησα σ' αὐτό...

«Εἶμαι εὐτυχισμένη ποῦ ἔδωσα ξανά τὴν χαρὰ σὲ δυὸ
καρδιὲς ἐνωμένες ποῦ ἢ ὑπογραφή σας, κύριε Στρατηγέ,
ζητοῦσε νὰ τίς ξεχωρίσει...

«Καὶ γιὰ τὴν... ἀσέβεια μου αὐτὴ προσφέρω τὴ ζωὴ
μου! Πάρτε τὴν! Σᾶς ἰκετεύω δεχτήτε τὴν καὶ θά μοῦ δώ-
σετε ὅλα τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου ὅταν μὲ σκοτώσετε... ὅταν
μὲ σκοτώσετε... ἄλλωστε... ἔπραξα πολλὰ ἐναντίον σας

Κάποιο νυχτόβροχο πού χιόνιζε στόν Ψειλορίτη έδωσα σ' έναν άετο τό μαχαίρι καί τό μπιστόλι τοῦ συζόγου μου καί τοῦπα λυσσασμένη δείχνοντας έναν δικό σας, Στρατηγέ... — Βάρα του άλύπητα!... Κι' άκόμα με τό γυναικειό χέρι μου τ' άνοιξα κατάστηθα μιά πληγή... κι' όλ' αὐτά τάκάμα, γιά νά πάρω πίσω τό αίμα τ' άγαπημένου μου... Μοῦ τόν σκοτώσετε έσείς, σκοτώστε τώρα καί μένα! Θάνατος, Στρατηγέ, άπολύτρωση!...

Μιλεῖ καί κλαίει... Ἡ μορφή της ξαφνικά παίρνει μιά αὐλότητα άγίας καί τά μάτια της μιά έξαρση μάρτυρος.

Ἡ Στρατηγός τήν κυτάζει άμίλητος σχεδόν στοργικά. Δέκα λεπτά σιωπής περνούν... κι' ύστερα άκούγεται ἡ φωνή του τρεμάμενη καί σιγανή.

— Ἡ Κρήτη ἔχει πολλά διαμάντια... ένα εἶσαι καί σύ... Ὅπως βλέπετε έμεῖς τά μαζώνουμε... Μας τά προδίδουν τά καρβούνια, οἱ άλλες ψεύτικες πέτρες... πού τ' άγκαλιάζουν...

— Καί σεῖς άκοῦτε τίς ψεύτικες πέτρες, τοὺς προδότες, Στρατηγέ καί ξεκάνετε όλον αὐτό τό θησαυρό; έρωτᾶ βίαια ἡ Μαρία.

— Εσένα, . σ' άφίνω έλεύθερη γιατί με συγκίνησε τό θάρρος, ἡ πίστις, ἡ τιμῆ καί ἡ ώμορφιά σου...

«Πήγαινε καί προσπάθησε νά ξαναγαπήσης τήν ζωή.

Ἡ Μαρία χάνει καί τήν τελευταία έλπίδα κι' άπαντᾶ σκυθρωπή.

— Ὅχι, τήν μίσσησα... τήν μισῶ... κι' άγαπῶ τό θάνατο. Χαίρετε, Στρατηγέ!

Καί χωρίς νά εύχαριστήση αὐτόν πού τῆς ξανάδινε τήν έλευθερία έφυγε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄
ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ ΤΗΣ

Γονατισμένη στη πέτρα του τάφου του ραίνει τη μικρή φωτογραφία με δάκρυα, με φιλιά, με λουλούδια...
"Ένα πνιχτό τραγουδιστό μοιλορόϊ τραντάσει τὸ δόλιο της κορμί κι' αναταράσσει τὴ βαρειά, τὴ κούρα σιωπὴ πού βασιλεύει στὸ πένθιμο λημέρι τῶν νεκρῶν.

Σαράντα μῆνες' σήμερο εἶσαι νεκρὸς στὸ χῶμα
καὶ δὲν ξαναταρῶσαμε, ἀγάπη μου, ἀκόμα...

Σαράντα μῆνες.. ποῦχυσες τὸ αἷμα σου στὸ Κάστρο
καὶ ἐγοργοβασίλειψες περίλαμπρό μου ἄστρο...

Μαράθηκαν τὰ ρόδα μας.. ἐρήμωσ' ἡ φωλιά μας
καὶ ὁ κισσὸς ξεράθηκε π' ἄκουγε τὰ φιλιὰ μας...

Τι κι' ἂν περνοῦσαν ἀνοιξες.. ἔρμά τανε τὰ κλώνια
σὲ ἄλλα δέντρα ἐψάλανε τὸν ἔρωτα τ' ἀηδόνια...

Καὶ γὼ ἡ μαύρη ἀνέβαινα τοῦ Γολγοθᾶ τὸ δρόμο
μὲ συντροφιά μου τὸ σταυρὸ πού μ' ἄφισες στὸν ὄμο...

Καὶ μιὰ βραδυά πού χιόνιζε ψηλά στὸν Ψειλορίτη
κι' ἔλειωνε μέσα στὴ σκλαβιά ἡ ματωμένη Κρήτη,

"Ἐμπηξα τὸ μαχαίρι σου στὰ στήθη ἑνὸς φωνιά σου
πῆρα πίσω τὸ αἷμα σου καὶ τ' ἀναστέναγμά του...

"Ένα χέρι ἀγγίζει τὴ σκυφτὴ πλάτη τῆς Μαρίας καὶ
μιὰ χαρούμενη φωνὴ παιδιοῦ τῆς λέει:

—Σήκω, σήκω! Δὲν ἀκούς τίς καμπάνες; Οἱ Γερμανοὶ

φεύγουνε κι' οί γι' άντάρτες κατεβήκανε... Τό χωριό μας
καίγεται άπ' τσί μπαλοτιές! "Άντες, Μαρία· οί λεβέντες
μας σέ γυρεύουν. Μαζί μ' Έγγλέζους σ' άνημένουνε τσιή
πεθεράς σου τ' άρχοντικό...

"Ένα πικρό χαμόγελο χαδεύει τά δακρυσμένα μάτια
της χήρας. Κι' άπαντά.

— Πήγαινε, παιδί μου, κι' έρχομαι...

Και μ' όλο τό βάρος της δυστυχισμένης της κάρδιας
ξαναπέφτει στο μνήμα τοϋ Γιώργη και ξαναρχίζει τό
μοιρολόι...

Χτυπά ή καμπάνα, ταίρι μου, και στη δική σας χώρα
μά σεις είσαστε κόκκαλα μαύρα και σάπια τώρα...

"Αετέ μου, ήρθε ή λυτεριά... θ' άνθίσουν τά λουλουδία
και θ' άκουστούνε Κρητικά και κλέφτικα τραγούδια...

Κι' όμως έγώ... και άν θά ζω, θά ζω σάν πεθαμένη
σ' ένα κελί Μοναστηριού άπ' όλους ξεχασμένη...

Δέν ήμπορώ παντέρημη νάμαι στο σπιτικό μας
άφοϋ 'σβυσε και χάθηκε για πάντα τ' όνειρό μας...

"Αντίο... φεύγω, Γιώργη μου, με πίκρα και μ' όδύνη
και σέ άφίνω μοναχό στοϋ χάρου τή γαλήνη...

Και θά σοϋ φέρνη άνθούς πολλούς, θ' άνόβη τό καντήλι
ή σκέψη μου που θέρχεται κοντά σου κάθε δείλι...

— Μαρία! "Ε! Μαρία!... "Ελα δά και σ' άνημένουνε...

"Ανασηκώθηκε... "Έρριξε ένα άλλόκοτο βλέμμα στους
τάφους και στο κυπαρίσσια... Παντοϋ σιγαλιά... "Απόλυτη
σιγαλιά... Κι' όμως ή καμπάνα της "Εκκλησίας τοϋ νεκρο-
ταφείου χτυπά... χτυπά κι' αότη χαρμόδυνα... και μέσα
στά μνήματα τά κόκκαλα τών μαρτύρων τρίζουν κι' άνα-
ταράζονται.

— Χαίρε, άγαπημένε μου! ψιθυρίζει ή Μαρία.. Χαίρει..

Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ.

Η ΗΘΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ

Στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ μιλοῦν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν διαφόρων ομάδων κι' ὅλος ὁ κόσμος χειροκροτεῖ ἐνθουσιασμένος. Οἱ κοπελιές προσφέρουν ἀνθοδέσμες σὲ κάθε ἀντάρτη μαζί κι' ὀλόγλυκα χαμόγελα .. Σκυφή, κατάχλωμη, δακρυσμένη, φτάνει ξαφνικά ἡ Μαρία ἀνάμεσα σὲ μιὰ δεκαπενταριά Κρητικούς κι' Ἄγγλους. Οἱ περισσότεροι χωριανοὶ ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν στὸ κατηφόρι τῆς χήρας πρὸς τὸ βοῦρκο. κυτᾶζουν περίεργοι αὐτὴ τὴν εἰκόνα ποὺ παρουσιάζεται σήμερο μπροσμὰ στὰ μάτια τους

—«Ἀδέλφια! ἀρχίζει νὰ λή ἕνας μεγάλος ἀετός ἀπὸ τοῦ Μελιδόνι, ὁ δικηγόρος Ν. Μπινάκης, ὁ πραγματικός ἀντάρτης ποὺ ὄλα τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τάξησε στὸ βουνό. Τὰ μαῦρα σύννεφα ποὺ βρέχανε δάκρυα καὶ φαρμάκια τώρα καὶ τρία χρόνια τὴν δοξασμένη μας γῆ, τὴν ἀγαπημένη μας Κρήτη, πέρασαν, πάνε... Ὁ ἥλιος, ὁ λαμπρὸς ἥλιος τῆς λευτεριάς ἔλαμψε καὶ πάλι στὸ γαλανὸ οὐρανὸ τοῦ Νησιοῦ μας... Ρίχνει τίς ζωογόνες του ἀχτίνες πάνω στὰ ἐρίπεια τῶν καημένων χωριῶν, πάνω στὰ λημέρια τῶν ζωντανῶν, κι' ἀκόμα πάνω στοὺς τάφους τῶν νεκρῶν μας ἡρώων .. ποὺ καθὼς εἶναι ἕνας σωρὸς κόκκαλα σήμερο δὲ γιορτάζουν μαζί μας τὴν λευτεριά ποὺ τὴν ἐπλήρωσαν μετὰ τὸ αἷμα τους, μετὰ τὴν ζωὴ τους . Πιὸ κάτω στὸ κοιμητήρι... εἶναι ὁ τάφος τοῦ Γιώργη, τοῦ λεβεντότερου Μυλοποτισμίτη, τοῦ πιὸ μεγάλου πατριώτη, τ' ἀνάπηρου πολεμιστοῦ... καὶ τοῦ αἰσθηματῆ συζύγου. Ὅπως ξέρετε, τὸν σκότωσε ἕνας ἀλεξιπτωτιστὴς τὸν Μάη τοῦ σαρανταένα στὸ Κάστρο, ποὺ ἔλαβε μέρος στὴ μάχη μεταξὺ τῶν πρώτων. Ἄφισε τὸ μαχαίρι καὶ τὸ πιστόλι του στὴ γυναῖκα του, μετὰ τὴν ἐπιθυμία του νὰ ἐκδικηθῆ τὸν θάνατό του. Κι' ἐκείνη ποὺ μουγκρίζει αὐτὴ τὴ στιγμή σπαραχτικὰ ἀνάμεσά σας, ἔκαμε μετὰ τὸ παραπάνω τὸ θέλημά του. Πάλεψε μαζί μας στὰ βουνά, μοιράστηκε

τούς κινδύνους μας, και μᾶς ἔδωσε τὸ ψωμί της μένοντας πολλές φορές νηστική... Κι' ἀκόμα σὰν ἄντρας λυσσασμένος ἔμπηξε τὸ μαχαίρι τοῦ συζύγου της στὸ στήθος ἑνὸς γερμανοῦ, και πήρε πίσω τὸ γλυκὸ αἷμα τοῦ ἀγαπημένου της. "Ὅχι! δὲν ἦταν ἡ «τροζόχηρα» ὅπως ἐλέγετε οἱ περισσότεροὶ και οἱ περισσότερες... Ἦταν ἡ πραγματικὴ ἰδανικὴ σύζυγος ποὺ δύσκολα συναντᾶ κανεὶς στὴν ἐποχὴ μας. Ἦταν ἡ ἀληθινὴ Κρητικοπούλα και εἶναι μέσα στὰ εἴκοσιπέντε χρόνια της ἡ πιὸ ἀπελπισμένη ἡ πιὸ γερασμένη καρδιά... Ὁ κόσμος αὐτὸς ἔπαψε νὰ τὴν τραβᾷ πιά.. Κι' ἂν ἔζησε μέσα σ' αὐτὸν χῆρα τόσο καιρό, ἔζησε γιὰ τὴν ἐκδίκησὴ της και γιὰ τὴν Πατρίδα της... Γι' αὐτὸ ἔμπηκε και στὴ φυλακὴ... Τώρα ποὺ ἔκαμε τὸ καθῆκον της, μᾶς εἶπε πρὸ ὀλίγου πὼς θὰ ξεκινήσει γιὰ μιὰν ἄλλην ζωὴ, γιὰ ἕναν ἄλλο κόσμο. Ἀπὸ αὔριο... ἡ γυναίκα ποὺ ἀδικήσετε θάναί μιὰ καλόγρηρα... Ντυμένη μὲ τὸ πένθιμο ῥάσο τῆς «ζωντανῆς νεκρῆς» κλεισμένη στὸν ἱερὸ χῶρο ἑνὸς κελιοῦ, θὰ προσεύχεται γιὰ τὴν ψυχὴ ἐκείνου π' ἀγάπησε, και γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ τόπου σας ποὺ γνώρισε, ποὺ ἔζησε, ποὺ ἔθαψε πάνω σ' αὐτὸν, τὸν μοναδικὸ ἔρωτα τῆς ζωῆς της... Ἀποχαιρετήστε τὴν ἀδελφία...

Και σύ... τιμημένο Μυλοπόταμο, μέσα ἀπ' τὸ σημερινὸ γιορτάσι σου χύσε ἕνα περήφανο δάκρυ γιὰ τὴν ἄξια κόρη ποὺ χάνεις...»

Χειροκροτήματα, δάκρυα, ζητωκραυγὲς ὑποδέχονται τὸ τέλος τοῦ λόγου αὐτοῦ. Κάθε χωριανὸς κάθε ξένος σφίγγει θερμὰ τὸ χέρι τῆς Μαρίας τώρα... μὲ θαυμασμό, μ' ἐκτίμηση, μὲ σεβασμό. Τὰ σχόλια πέρνουνε ἄλλη τροπὴ.

—Τέτοια νειάτα στὸ Μοναστήρι! Μπράβο της! Εἶναι λεβεντογυναίκα!...

Και οἱ γονεῖς τοῦ Γιώργη, γέροι πιά, λὲς ἑκατὸ χρονῶ ἀπὸ τὰ βάσανα, ἀγκαλιάζουν τὴ νύφη τους ποὺ σὰν χαμένη στέκει βουβὴ σὲ μιὰ γωνιά, ξένη σ' αὐτὸν τὸν θριαμβο ποὺ τῆς γίνεται και λένε μὲ βουρκωμένα μάτια.

—Ὡστε, παιδί μου, δὲν γίνεται ἀλλοιῶς, θὰ μᾶς ἀφί-

σης ; "Αχ, μοναδική μας παρηγοριά, λυπήσου τήν ἔρημιά μας, λυπήσου τὰ νειάτα σου...

— Πᾶμε, μητέρα, πᾶμε στό σπίτι .. πᾶμε στή γκρεμισμένη φωλιὰ τῆς εὐτυχίας μου... Δέ μπορῶ νά βρισκῶμαι ἀνάμεσα στά παλληκάρια μας... Δύναμι δέν ἔχω νά τοὺς εὐχαριστήσω... μὰ στάσου, στάσου... πρέπει νά πῶ καί γῶ κάτι πρὶν φύγω... γιὰ πάντα ἀπὸ τὸ κόσμο...

Μὲ ἀργὰ βήματα πλησιάζει τοὺς σταυραετούς. Δίνει τὸ χέρι τῆς ποὺ τρέμει στὸν ἀρχηγὸ ποὺ μίλησε γι' αὐτήν, καί φωνάζει πέφτοντας ἀναίσθητη στά πόδια του.

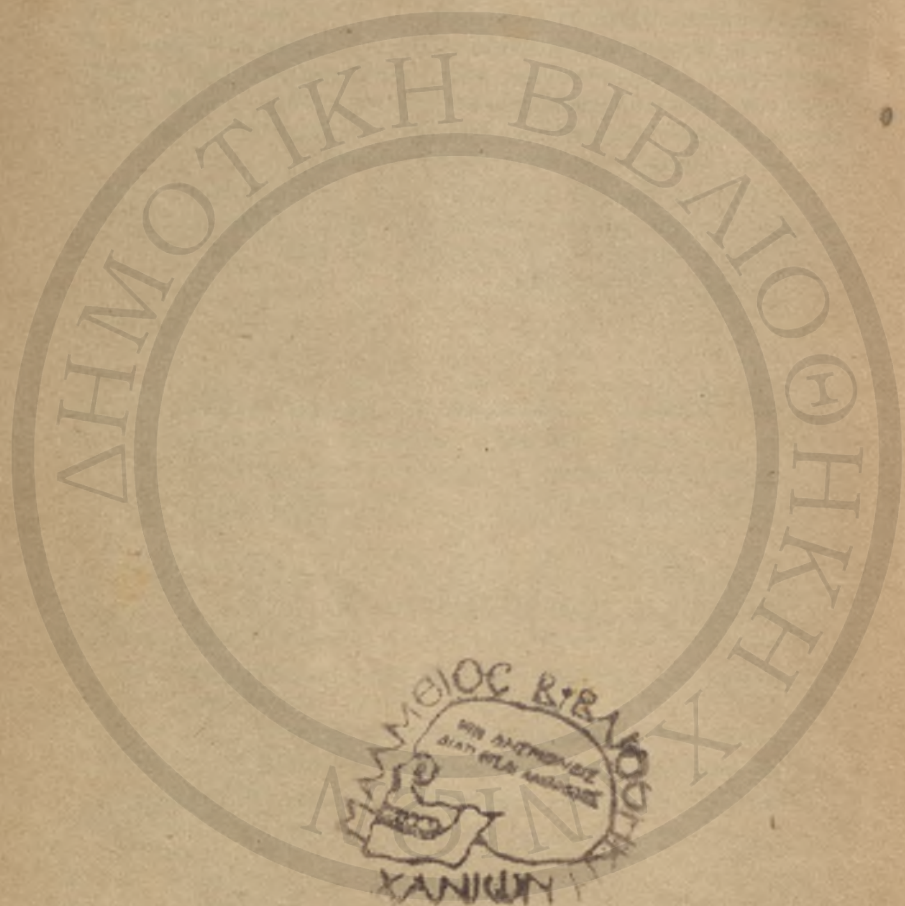
— Ζήτω ἡ ΛΕΥΤΕΡΙΑ!...

"Ἐσπασες μὲ τὰ χέρια σου τὰ ματωμένα πάλι τὰ σίδερα τῆς φυλακῆς ποὺ ζοῦσες Λεφτεριά, πέταξες τὸ ἀκάνθινο στεφάνι ἀπ' τὸ κεφάλι, καί πήρες ἓνα ὀλόχρυσο ἀπ' τὴν παλληκαριά.

Ντύθηκες γαλανόλευκα κι' ὦ, Θέ μου, δακρυσμένη ἐκύταξες τὴ λεβεντιὰ τὴ μαχαιροζωσμένη, καί τσ' εἶπες γονατίζοντας στό μνήμα τῶν παιδιῶν σου μ' ὄλο τὸν ἄπειρο καὺμὸ τῶν μαύρων σωθικῶν σου.

Ρᾶνε μὲ δάκρυα καί φιλιὰ τὸ τιμημένο χῶμα, κι' ὀρκίσου στ' ἅγια κόκκαλα νὰ ζῆς μὲ μιὰ καρδιά, ἄντρες, γυναῖκες, μιὰ ψυχὴ, μιὰ πίστι, ἓνα σῶμα, ἂν θέλετε νὰ ζῶ ἐγὼ καί ὄχι ἡ σκλαβιά.

ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ :

ΝΥΚΤΕΡΙΝΑ ΜΙΛΗΜΑΤΑ (Ποιήματα)

